

Хмельницький національний університет
Факультет міжнародних відносин і права
Кафедра міжнародної комунікації та політології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Інформаційна війна як технологія політичного пресингу

Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 052 Політологія

Освітня програма Освітньо-професійна програма Політологія

Шифр ПОЛ-21-1

Виконав студент 4 курсу група ПОЛ-21-1 Галущ Блащук В.О.

Керівник _____ Земський Ю. С.

Нормоконтролер _____ Козаченко С. М.

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри Заславська О. О.

Дата «16» 06 2025 р.

Хмельницький 2025 р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Міжнародних відносин і права
 Кафедра Міжнародної комунікації та політології
 Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)
 Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
 Спеціальність 052 Політологія
 Освітня програма Освітньо-професійна програма Політологія

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри
Заславська О.О.

_____ 2025р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ Блащук Валерія Олегівна

Тема кваліфікаційної роботи: Інформаційна війна як технологія політичного пресингу

Керівник кваліфікаційної роботи: професор, доктор історичних наук Земський Юрій Сергійович.

Затверджено наказом ректора університету від _____ 20__ р. № _____

2. Строк подання студентом роботи на кафедру _____ 20__ р.

3. Вихідні дані до роботи: робота базується на аналізі сучасного інформаційного простору, прикладів інформаційних атак, гібридних загроз та політичних технологій, що використовуються у медіа та цифровому середовищі. Основу становлять праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема з інформаційної безпеки, політології, журналістики та соціології. Тематика досліджена на прикладах реальних подій, таких як війна на Донбасі та інформаційні кампанії в періоди політичної нестабільності.

4. Зміст пояснювальної записки – розкрити поняття та суть інформаційної війни, дослідити основні методи і засоби інформаційного тиску, проаналізувати механізми впливу на політичні процеси, виокремити шляхи та стратегії протидії інформаційним загрозам та визначити роль медіаграмотності, законодавства і кібербезпеки у захисті суспільства.

5. Дата видачі завдання _____

Керівник _____ Земський Ю. С.

Завдання прийняв до виконання _____ Блащук В.О.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів (розділів) кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапу роботи	Примітка
1	Вибір теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження, постановка мети і завдань	До _____ 20__ р.	виконано
2	Визначення теоретико-методологічних засад дослідження. З'ясування актуальності проблеми	До _____ 20__ р.	виконано
3	Оформлення вступу кваліфікаційної роботи	До _____ 20__ р.	виконано
4	I розділ кваліфікаційної роботи	До _____ 20__ р.	виконано
5	II та III розділ кваліфікаційної роботи	До _____ 20__ р.	виконано
6	Загальні висновки	До _____ 20__ р.	виконано
7	Оформлення кваліфікаційної роботи	До _____ 20__ р.	виконано
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи	_____ червня 20__ р.	виконано
9	Захист кваліфікаційної роботи (відповідно графіку)	_____ червня 20__ р.	виконано

Студент

Блащук В.О.

Керівник кваліфікаційної роботи

Земський Ю.С.

АНОТАЦІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Тема кваліфікаційної роботи: Інформаційна війна як технологія політичного пресингу

Студент Блащук Валерія Олегівна

Керівник Земський Юрій Сергійович

Кваліфікаційна робота включає 54 сторінки, 3 таблиці, перелік джерел посилення складає 55 найменувань.

Ключові слова: *інформаційна війна, політичний пресинг, маніпуляція, дезінформація, кібербезпека, медіаграмотність, гібридна війна, інформаційний тиск.*

Об'єктом дослідження є інформаційна війна як феномен несилового досягнення цілей у сфері політики.

Предметом дослідження є розкриття потенціалу інформаційної війни як засобу політичного пресингу та віднайдення її слабких сторін задля протидії

За результатами дослідження розроблено комплексний теоретичний аналіз механізмів інформаційного тиску, виокремлено практичні рекомендації щодо захисту держави та суспільства від інформаційних атак, а також проведено спробу окреслити стратегії підвищення медіаграмотності та інформаційної безпеки.

Одержані результати можуть бути використані у розробці державних стратегій інформаційної безпеки, в аналітиці політичних процесів та прогнозуванні загроз. а також в освітніх програмах з медіаграмотності та політичної комунікації.

Випускник _____

Блащук В.О.

Дата подання кваліфікаційної роботи до захисту _____ 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ	10
1.1. Поняття та зміст інформаційної війни	10
1.2. Основні методи і засоби ведення інформаційних війн	15
Висновки до першого розділу	22
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНИЙ ПРЕСИНГ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ	23
2.1. Інформаційна війна як інструмент досягнення політичних завдань	23
2.2. Маніпулятивні технології та дезінформація в арсеналі ведення інформаційних атак	34
Висновки до другого розділу	43
РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНИМ ТЕХНОЛОГІЯМ ПРЕСИНГУ	45
3.1. Стратегії захисту держави та суспільства від інформаційних атак	45
3.2. Роль медіаграмотності та кібербезпеки у боротьбі з інформаційно-політичним пресингом	51
Висновки до третього розділу	58
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена низкою факторів, що визначають сучасний інформаційний простір та політичну реальність. У сучасному світі інформація стала потужним інструментом впливу на суспільну свідомість, формування громадської думки та політичного вибору. Соціальні мережі, медіаплатформи та інші онлайн-ресурси дають можливість миттєвого поширення інформації, що може бути використане як для інформування, так і для маніпуляції.

Інформаційні війни стали невід'ємним елементом сучасних конфліктів і конкурентної боротьби між державами та політичними силами. Дезінформація, фейкові новини, кібер-атаки та інші інструменти інформаційної війни активно застосовуються для дестабілізації політичних процесів, дискредитації опонентів та підриву довіри до демократичних інститутів.

У зв'язку з активізацією інформаційних атак виникає потреба у створенні механізмів протидії та розвитку інформаційної безпеки на державному рівні. Так, дослідження інформаційної війни як технології політичного пресингу є важливим для розуміння сучасних політичних процесів, розробки стратегій протидії маніпуляціям та забезпечення інформаційної безпеки суспільства.

Інформаційна війна є ефективним засобом формування бажаних суспільних настроїв, зміни політичних уподобань та мобілізації населення на підтримку певних ідей або дій. Використання маніпулятивних технологій, таких як емоційне забарвлення новин, спотворення фактів або створення фейкових історій – дозволяє досягати інформаційним агресорам потрібних результатів без прямого застосування насилля.

Політичний пресинг за допомогою інформаційних технологій застосовується також для дискредитації політичних опонентів, тиску на опозиційні сили, засобами контрольованих атак у ЗМІ та соціальних мережах. Це включає кампанії з очорнення, маніпулятивні соціологічні дослідження, поширення компрометуючих матеріалів та інші брудні методи.

Інформаційна війна давно вийшла за межі окремих країн і стала інструментом глобальної політики. Великі держави, міжнародні корпорації та навіть недержавні суб'єкти використовують інформаційні технології для впливу на політичні процеси в інших країнах, задля зміни влади або послаблення конкурентів на міжнародній арені.

Маніпулятивні технології в інформаційному просторі становлять загрозу для демократії, оскільки вони можуть підривати довіру громадян до виборчих процесів, державних інституцій і медіа. Крім того, інформаційні атаки можуть дестабілізувати країну, сприяти загостренню соціальних конфліктів та створювати передумови для політичних криз.

Для ефективної боротьби з інформаційною війною необхідно: зміцнювати інформаційну безпеку через розробку національних стратегій кіберзахисту та моніторинг інформаційного простору; підвищувати рівень медіаграмотності населення, щоб люди вміли розрізняти правдиву інформацію від фейків та маніпуляцій; застосовувати законодавчі механізми для боротьби з дезінформацією, особливо у період виборчих кампаній та кризових ситуацій; посилювати міжнародне співробітництво у сфері інформаційної безпеки та розробляти спільні механізми протидії інформаційним загрозам.

Актуальність дослідження інформаційної війни як технології політичного пресингу полягає у необхідності розуміння механізмів маніпуляції, а також формування ефективних стратегій захисту інформаційного простору та розробки політичних і правових механізмів протидії.

Стан розробки проблеми. Проблематика інформаційної війни як форми політичного впливу та інструменту пресингу активно досліджується у сучасній політичній науці, соціології, журналістиці та інформаційній безпеці. Особливої актуальності це питання набуло у контексті зростання гібридних загроз, розвитку цифрових технологій і соціальних мереж.

Серед українських дослідників у царині проблем інформаційних війн варто відзначити праці О. В. Бабкіна, Н. М. Климчука, О. В. Паламарчука, які аналізують вплив інформаційних технологій на політичну стабільність, способи

дезінформації та методи протидії інформаційним загрозам. Також у вітчизняному науковому просторі активно розглядаються питання ролі ЗМІ в умовах конфліктів (зокрема, війни на Донбасі та повномасштабної агресії РФ проти України), що безпосередньо пов'язані з тематикою інформаційної війни.

Зі зарубіжних авторів вагому роль відіграють праці Найома Хомскі, Мануеля Кастельса, Пітера Померанцева, котрі досліджують маніпулятивні стратегії у медіапросторі, інструменти впливу на громадську думку, а крім того концепцію інформаційної переваги як ключового чинника у сучасних геополітичних протистояннях.

Об'єктом дослідження є інформаційна війна як феномен несилового досягнення цілей у сфері політики.

Предметом дослідження є розкриття потенціалу інформаційної війни як засобу політичного пресингу та віднайдення її слабких сторін задля протидії

Метою дослідження є визначення небезпеки інформаційної війни, як технології політичного пресингу, а також аналіз дієвих стратегій нейтралізації інформаційних загроз для держави та суспільства. Для досягнення мети поставлені наступні **завдання**:

- окреслити поняття та зміст інформаційної війни;
- розглянути інформаційну війну як інструмент досягнення політичних цілей;
- проаналізувати стратегії захисту держави та суспільства від інформаційних загроз.

Гіпотеза дослідження. Інформаційна війна є цілеспрямованою технологією політичного пресингу, що застосовується з метою маніпуляції громадською думкою, дестабілізації політичної ситуації, дискредитації політичних опонентів і досягнення стратегічних переваг без застосування прямого військового втручання. Передбачається, що успішність інформаційного пресингу як політичної технології залежить від: рівня інформаційної культури суспільства, доступу до альтернативних джерел інформації, медіаграмотності

громадян, організованості та ресурсного забезпечення ініціатора інформаційного впливу.

Методи дослідження. Для дослідження теми «Інформаційна війна як технологія політичного пресингу» було використано загальнонаукові методи: аналізу і синтезу – для вивчення складових інформаційної війни та їх взаємозв'язку; індукції і дедукції – для формулювання загальних висновків на основі конкретних прикладів та навпаки; абстрагування і узагальнення – для виокремлення головних характеристик інформаційних технологій у політичному пресингу. Емпіричні методи: контент-аналіз медіа – дослідження змісту публікацій у ЗМІ та соціальних мережах для виявлення ознак маніпуляції та політичного пресингу; моніторинг інформаційного простору – виявлення тенденцій інформаційних війн, аналіз ключових кампаній; соціологічні методи (опитування, анкетування, інтерв'ю) – для оцінки впливу інформаційної війни на громадську думку. Спеціальні методи: метод дискурс-аналізу – аналіз політичних заяв, медіа-дискурсу та риторики політичних акторів у контексті інформаційного впливу; порівняльний аналіз – зіставлення методів ведення інформаційної війни в різних країнах та політичних системах. Прогностичні методи, моделювання та сценарний аналіз – прогнозування майбутніх тенденцій інформаційної війни та її впливу на політичні процеси. Історичний метод, аналіз розвитку інформаційних війн у різні історичні періоди для виявлення закономірностей та змін у тактиці політичного пресингу. Застосування цих методів дозволяє комплексно дослідити феномен інформаційної війни, її механізми та наслідки в політичній сфері.

Практичне значення отриманих результатів. Узагальнення та висновки виконаного дослідження можуть бути придатними задля:

- розробки державних стратегій у сфері інформаційної безпеки;
- використання медіа-аналітиками у політичному прогнозуванні;
- в освітніх програмах з медіаграмотності та політичної комунікації.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

1.1. Поняття та зміст інформаційної війни

Трансформація суспільної реальності, екологічні питання, тероризм, нове “велике переселення народів”, інші похідні від глобалізації чинники зумовлюють потребу переосмислення всіх суспільних явищ, їх проявів та суспільного регулювання таких явищ і процесів. Система міжнародного захисту як фундаментальний інститут, що практично стоїть в основі права, правової системи та системи законодавства, також піддається трансформації. Особливість його в тому, що він має синергетичний характер. Людство в абстрактному розумінні та й окремі народи не можуть визначати безпосередньо змін соціальної реальності. Важливо пам’ятати, як стверджує О. Парута, що “ідея особистості, втілена в цих категоріях, повинна стати відправною точкою сучасної української юридичної науки” [1, с. 12].

Визначення поняття "інформаційна війна" допомагає зрозуміти, що це не просто технологічний чи інформаційний процес, а складна політична і соціальна стратегія, яка використовує інформацію як зброю. Знання основних характеристик і принципів інформаційної війни дозволяє аналізувати не лише технічні аспекти, а й стратегічну мету цього процесу.

У сучасному світі війни не обмежуються лише військовими зіткненнями, а все частіше мають місце в інформаційному просторі. Розділ дозволяє зрозуміти, що війна може вестися без фізичного застосування сили, через маніпуляцію інформацією, створення дезінформації та формування громадської думки, що робить її особливо важливою для національної безпеки. Пояснення змісту інформаційної війни дозволяє чітко визначити її основні елементи, такі як психологічні операції, пропаганда, кібератаки, маніпуляція медіа, що дає можливість оцінити, як кожен з цих компонентів може бути використаний для досягнення стратегічних політичних або економічних цілей.

У світлі глобалізації та розвитку новітніх технологій, інформаційна війна вийшла за межі локальних конфліктів і стала важливим інструментом у міжнародній політиці. Знання понять і змісту цієї війни дає змогу оцінити її вплив на міжнародні відносини, безпеку держав та глобальну стабільність. Інформаційні війни не лише змінюють міжнародні відносини, але й активно впливають на внутрішню політику, через маніпулювання громадською думкою, посилення політичної поляризації, підрив соціальної стабільності та інше. Тому розуміння суті цього явища є необхідним для формування ефективних політик щодо протидії інформаційному тиску та захисту національних інтересів.

Інформаційна війна – це цілеспрямований процес впливу на інформаційний простір з метою маніпуляції громадською думкою, дестабілізації політичної ситуації, дискредитації опонентів та досягнення стратегічних або тактичних переваг. Вона є складовою гібридних війн та активно використовується як державами, так і недержавними суб'єктами [2, с. 243].

Основні характеристики інформаційної війни: цілеспрямованість – ведеться задля досягнення конкретних політичних, економічних чи військових цілей; маніпулятивність – використовує пропаганду, фейки, дезінформацію та інші методи інформаційного впливу; глобальність – охоплює різні платформи (традиційні медіа, соціальні мережі, месенджери, блоги); гнучкість і адаптивність – постійно змінюється відповідно до технологічного розвитку та нових комунікаційних каналів; анонімність та гібридність – часто здійснюється через агентів впливу, ботів, тролів або приховані організації [3, с. 38].

Психологічний тиск на опонента є одним із найдавніших способів впливу на противника. Після Другої світової війни значного розвитку набула сфера міжнародного гуманітарного права, що регулює засоби та методи ведення воєнних дій. Однак перемога у війні досягається не лише на полі бою – важливу роль відіграють також психологічні та інформаційні інструменти впливу.

З розвитком інформаційних технологій та всесвітньої мережі виник новий тип ведення війни – інформаційна війна. Ми опинилися на історичному етапі, коли новітні технології можуть мати як позитивний, так і руйнівний вплив.

«Індустріальна епоха поставила на перший план конфлікти між державами, а в ХХ столітті — між ідеологічними та політичними системами. Перемога почала визначатися комплексом економічних, морально-політичних та технологічних факторів. Поява мікроелектроніки, яка створила умови для масових комунікацій, у поєднанні з інформаційними технологіями, призвела до формування мережевих інформаційних структур і концепції інформаційно-мережевих воєн». Важливою особливістю є не тільки використання сучасних засобів впливу, а й те, що цей ресурс не підлягає жорсткому контролю і правовому регулюванню, що дозволяє активно застосовувати неправдиву та спотворену інформацію для маніпуляції свідомістю [4, с. 70].

Основні цілі інформаційної війни: політичний тиск і дестабілізація (вплив на внутрішню політику країни, підрив довіри до влади); економічна війна (маніпуляція економічними показниками, дискредитація компаній та інвесторів); військовий компонент (супроводження військових дій інформаційними атаками для дезорієнтації противника); соціальний розкол (створення штучних конфліктів між групами населення, поляризація суспільства); дискредитація лідерів і організацій (підрив репутації політиків, громадських діячів, державних установ).

З розвитком технологій інформаційна війна набула ще більшого масштабу. Використання штучного інтелекту, глибоких фейків (deepfake), алгоритмічного поширення новин у соцмережах зробило маніпуляції тоншими та складнішими для викриття. Так, інформаційна війна є важливим інструментом сучасної політики та геополітики, що потребує детального вивчення та розробки ефективних механізмів протидії.

Активізація використання інформаційних засобів ведення війни в новітній історії почалася в період «холодної війни». Вона включала два рівні ведення «бойових дій»: явний і неявний. Явний рівень полягав у застосуванні засобів, які, хоча й могли бути не завжди помітні для широкої аудиторії, були добре відомі всім. Сюди відносилися розвідка, міжнародне протистояння в

політичній, дипломатичній, економічній та військовій сферах, а також ідеологічне протистояння, яке виражалось в наукових і публіцистичних дебатах і поширювалося на всі аспекти людської діяльності. Неявний рівень полягав у використанні інформаційно-психологічних технологій для впливу на масову свідомість, виконуючи функцію підтримки основних, в певному сенсі офіційних дій у межах цього геополітичного конфлікту [5, с. 188].

Брехлива інформація є основою такої війни. Доволі часто прикриваючись великою метою – патріотизмом, захистом корінних народів, захистом прав та свобод людини, боротьбою з тероризмом тощо, відбувається військова агресія, тобто неоголошений збройний конфлікт, що спричиняє не тільки захоплення територій, але й суттєві людські жертви.

Термін «інформаційна війна» став широко використовуватися американськими військовими після завершення операції «Буря в пустелі», де інформаційна зброя продемонструвала свою високу ефективність і поступово здобула популярність. У 1992 році Пентагон випустив директиву «Інформаційна війна» (TS 3600.1), в якій були визначені основні завдання підготовки до таких воєн. На основі аналізу концепцій інформаційної війни в різних видах збройних сил Об'єднаний комітет начальників штабів США ухвалив документ «Загальні погляди на період до 2010 року» (Joint Vision 2010), в якому була розроблена концепція інформаційної війни. Американські фахівці включили до елементів інформаційної війни: збір розвідувальної інформації, дезінформацію, психологічні операції, фізичне знищення інформаційних ресурсів супротивника (включаючи електромагнітний вплив), напади (фізичні та електронні) на його інформаційну структуру, зараження комп'ютерними вірусами обчислювальних мереж і систем, проникнення в інформаційні мережі, а також відповідні контрзаходи для захисту власних інформаційних ресурсів [6, с. 3].

Термін «інформаційна війна» з'явився в середині 1970-х років. Його запропонував вчений фізик Томас Рон, який не тільки першим зрозумів, але і науково обґрунтував те, що саме інформація є найслабшою ланкою будь-якої армії.

Розвиток Інтернету, зокрема всесвітньої павутини, значно прискорив формування глобального суспільства, що залежить від інформаційних технологій. Це спричинило виникнення серйозних проблем у галузі міжнародного права та етики, які дедалі більше привертають увагу політиків, фахівців з громадської політики та міжнародних експертів з безпеки, особливо тих, хто стурбований майбутнім ведення війни. Нова форма війни, що отримала назву «інформаційна війна», визначається як спроба однієї нації здобути стратегічні переваги над іншою через підлив, знищення або пошкодження її інформаційних систем. У порівнянні з іншими формами війни, інформаційна війна має кілька специфічних характеристик [7, с. 40].

Сучасне глобалізоване суспільство змінює роль держави, її влади та системи оборони під час військових конфліктів. За міжнародним правом держава має суверенітет, що означає її функцію як остаточного арбітра та регулятора суспільних відносин у межах своїх фізичних кордонів. Держава має право захищати свої кордони, застосовуючи силу для забезпечення виконання законів і міжнародної політики, а також взаємодіє з іншими державами. Однак сьогодні держави втрачають чіткість своїх географічних кордонів, а поняття «суверенітет» стає все більш розмитим [8, с. 180].

Отже, було розглянуто основні аспекти поняття та змісту інформаційної війни як складного та багатогранного явища, що з'явилося в умовах глобалізації та розвитку інформаційних технологій. Інформаційна війна визначається як цілеспрямований вплив на інформаційний простір з метою досягнення політичних, економічних або військових цілей через маніпулювання інформацією, дезінформацію, психологічні операції та кібер-атаки. Це новий тип війни, що активно використовує сучасні технології та мережі для досягнення переваг у боротьбі за владу, ресурси і вплив на глобальній арені. Інформаційна війна відрізняється від традиційних військових конфліктів тим, що її результати визначаються не лише фізичними, але й інформаційними ресурсами, зокрема здатністю маніпулювати масовою свідомістю, формувати громадську думку і впливати на політичні процеси. Важливими

характеристиками цієї війни є анонімність, невидимість і швидкість її проведення, а також труднощі в правовому регулюванні і протидії таким методам. Враховуючи ці особливості, інформаційна війна виступає не тільки як інструмент геополітичної боротьби, але й як важливий елемент сучасної безпеки та стабільності держав і міжнародних відносин.

1.2. Основні методи і засоби ведення інформаційних війн

У сучасному світі, засоби та методи ведення інформаційної війни непереривно розвиваються, набуваючи складніших і вдосконалених норм. Це обумовлено кількома факторами, серед яких варто відзначити технологічний прогрес, гібридні підходи, які комбінують різні види впливу, а також глобальна мережа Інтернет, що дозволяє швидко поширювати інформацію.

Методи і засоби ведення інформаційного тиску стали критично важливими в умовах сучасного глобалізованого світу, де інформація і комунікаційні технології набули величезного значення для досягнення стратегічних цілей. Цей тип тиску дозволяє не лише впливати на масову свідомість, але й ефективно змінювати політичні, економічні та соціальні процеси в межах держав і на міжнародній арені [9, с. 160].

Інформаційний тиск є важливим інструментом у сучасній інформаційній війні та включає низку методів і засобів впливу, спрямованих на маніпулювання свідомістю, формування громадської думки та досягнення політичних або економічних цілей.

Методи застосовуються як індивідуально, так і у поєднанні, створюючи складні та важко передбачувані інформаційні акти. Важливо відзначити, що інформаційні війни можуть бути реалізовані не тільки державами, але й різноманітними акторами, такими як терористичні групи чи корпорації.

Методи інформаційного тиску:

1. Дезінформація – свідоме поширення неправдивої або перекрученої інформації з метою введення в оману, створення хибного образу ситуації або особи, а також для послаблення довіри до певних джерел інформації.
2. Пропаганда – поширення інформації, що має на меті підтримати певні ідеї, політичні погляди чи цілі, формуючи при цьому позитивний образ одних суб'єктів і негативний — інших. Це можуть бути як традиційні медіа-канали, так і соціальні мережі.
3. Психологічні операції (PSYOPS) – спеціалізовані інформаційні заходи, що використовують засоби маніпулювання для впливу на емоційний стан, переконання або поведінку цільової аудиторії. Можуть включати кампанії з залякування, обману або підвищення морального духу певної групи.
4. Стереотипізація – формування певного образу, який спрощує сприйняття складних проблем або груп людей через використання стереотипів, що дає змогу легше маніпулювати свідомістю аудиторії.
5. Сприяння фрагментації та поляризації – розбивка єдиної думки або суспільства на різні групи, що сприймають реальність по-різному, що часто призводить до конфліктів і хаосу. Це включає в себе використання мови ворожнечі та підтримку ідеологічних поділів.
6. Цензура та обмеження доступу до інформації – контроль за інформаційними потоками та блокування доступу до певних джерел інформації або ресурсів, щоб обмежити вплив опонентів і завадити поширенню небажаної інформації [10, с. 220].

Засоби та методи інформаційного тиску є потужними інструментами сучасної інформаційної війни, що використовуються для досягнення стратегічних цілей через маніпуляцію громадською думкою, створення інформаційного хаосу або посилення впливу на політичні процеси. Їх ефективність залежить від технологічних можливостей, але також вимагає адаптації до змінних умов інформаційного простору [11, с. 200].

Інформаційний тиск через медіа та соціальні мережі може миттєво охоплювати величезну кількість людей по всьому світу. Це дозволяє швидко

змінювати громадську думку, створювати або руйнувати імідж держав, політиків, компаній або ідей. На відміну від традиційних методів ведення війни (наприклад, військових конфліктів), інформаційний тиск часто є набагато дешевшим і доступнішим засобом для досягнення цілей. Використання онлайн-платформ, соціальних мереж або навіть хакерських атак дозволяє здійснювати ефективний вплив без великих витрат на ресурси.

Завдяки інформаційному тиску можливо змінити політичну ситуацію в країні, спричинити кризи або допомогти підтримати конкретні політичні режими або рухи. Інформаційні операції можуть впливати на вибори, референдуми або навіть змінювати уряди через організацію протестів, маніпулювання масовою думкою чи спровоковану дезінформацію. Інформаційний тиск не завжди має прямі фізичні наслідки, тому він є менш ризикованим з точки зору міжнародного права. Це дозволяє агресору діяти більш приховано, без відкритого застосування військової сили, що зменшує ризик ескалації та відповіді з боку інших держав.

В умовах гібридних воєн, де традиційні методи боротьби переплітаються з інформаційними маніпуляціями, інформаційний тиск стає ще важливішим інструментом. Використання технологій, що поєднують військові та інформаційні атаки, дозволяє досягати стратегічних цілей без відкритого конфлікту. Методи протидії інформаційному тиску, такі як кібербезпека, інформаційний моніторинг і правове регулювання, стають критичними для захисту державних та корпоративних інтересів. Без належного захисту інформаційних систем та каналів комунікації можна стати вразливими до зовнішніх атак і маніпуляцій [12, с. 190].

Методи і засоби ведення інформаційного тиску відіграють центральну роль у сучасній геополітиці та міжнародних відносинах. Вони дозволяють ефективно маніпулювати свідомістю громадськості, змінювати політичні процеси, знижувати витрати на ведення «м'якої» війни та при цьому мінімізувати ризики для агресора. Враховуючи швидкість, доступність і великий вплив таких методів, їх роль у сучасних конфліктах продовжує

зростати, що вимагає нових підходів до регулювання і захисту від них [13, с. 210].

Засоби ведення інформаційного тиску:

1. Мас-медіа – традиційні засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо, газети, використовуються для масштабного поширення пропаганди, дезінформації та маніпуляцій.
2. Соціальні мережі – сучасні інструменти для поширення інформації через платформи типу Facebook, Twitter, Instagram, що дозволяють швидко і на великій аудиторії транслювати повідомлення, часто без належної перевірки достовірності.
3. Кібер-атаки та хакерські операції – порушення роботи інформаційних систем і мереж супротивника, з метою саботажу, крадіжки чи маніпулювання даними, а також зараження вірусами для знищення або модифікації важливої інформації.
4. Фальшиві новини (Fake news) – створення та розповсюдження неправдивих новин, часто через соціальні медіа, щоб викликати паніку, страх або змістити увагу громадськості з важливих проблем.
5. Боти і тролі – автоматизовані або фальшиві акаунти, що використовуються для поширення інформації, маніпуляцій або пропаганди в інтернет-просторі, створюючи ілюзію великої підтримки певної точки зору.
6. Психологічні операції за допомогою відео та зображень – створення відеоконтенту, фальшивих зображень або «глибоких фейків» (deepfake), які можуть ввести в оману або маніпулювати громадською думкою.
7. Прямі інформаційні атаки через телебачення та радіо – спеціально підготовлені програми або передачі, що створюють негативний імідж супротивника або підтримують конкретні політичні рухи чи ідеї [14, с. 180].

Мас-медіа, як основний канал комунікації, відіграють ключову роль у сучасному інформаційному просторі, і їх використання для ведення

інформаційного тиску стає важливою стратегією в умовах політичних, соціальних та економічних конфліктів. Завдяки величезному впливу на громадську думку, мас-медіа можуть бути потужними інструментами маніпулювання та формування певних наративів, що сприяє досягненню політичних і стратегічних цілей.

Так, мас-медіа мають здатність формувати та поширювати інформаційні наративи, що можуть значно вплинути на сприйняття реальності. Через вибіркоче висвітлення подій, перекручування фактів чи акцентування на окремих аспектах інформації, ЗМІ можуть сприяти створенню образу ворога або героя, посилюючи або зменшуючи важливість подій або осіб, що стають об'єктами маніпуляцій. Це дає змогу впливати на громадську думку та політичні процеси без потреби у фізичному втручанні [15, с. 215].

Одним з основних інструментів інформаційного тиску є пропаганда, що широко використовує мас-медіа. Пропагандистські матеріали, що поширюються через телевізійні канали, газети, радіо та онлайн-платформи, допомагають формувати певні уявлення про події, людей, країни та політичні системи. Пропаганда може бути як прямою (наприклад, прославляння певної ідеології), так і непрямою (висвітлення подій таким чином, щоб сформувати негативне ставлення до конкретних осіб чи країн). Дезінформація, своєю чергою, є ще одним ефективним методом використання мас-медіа для ведення інформаційного тиску. Це свідоме поширення неправдивих чи спотворених відомостей з метою маніпулювання громадською думкою або досягнення політичних цілей. Цей метод особливо ефективний у цифрову епоху, коли соціальні мережі і онлайн-платформи дають змогу швидко поширювати інформацію на великих масштабах.

Мас-медіа здійснюють важливий вплив на формування громадської думки, оскільки новини, що висвітлюються в засобах масової інформації, мають безпосередній вплив на те, як люди сприймають навколишній світ. Інтерпретація новин залежить від того, хто їх подає, і яким чином вони подаються. Завдяки цьому медіа можуть підтримувати або послаблювати

політичні ініціативи, а також впливати на соціальні настрої в межах конкретних країн або на міжнародній арені [16, с. 220].

В останні десятиліття соціальні мережі та Інтернет стали основними платформами для інформаційних кампаній і тиску. Зокрема, платформи як Facebook, Twitter, YouTube та Instagram дають можливість не тільки для широкого розповсюдження новин, але й для маніпулювання інформацією через створення фальшивих акаунтів, ботів та розповсюдження фейкових новин. Оскільки сучасні соціальні медіа дозволяють миттєво реагувати на події, проводити інформаційні атаки або кампанії, вони стали важливим інструментом для політичних гравців у їхніх інформаційних війнах [17, с. 175].

Мас-медіа не лише інформують, а й формують ідеологічні настрої в суспільстві. Через репортажі, інтерв'ю, ток-шоу та документальні програми медіа можуть підштовхувати громадськість до підтримки певних ідеологічних позицій. У умовах глобальних інформаційних воєн та політичних конфліктів, цей інструмент є надзвичайно важливим для реалізації довгострокових стратегічних цілей. Мас-медіа також використовуються для досягнення міжнародних політичних цілей. Через медіа країни можуть впливати на міжнародну громадську думку, створюючи певний образ інших держав, організацій чи рухів. Зокрема, через використання міжнародних каналів новин, країни можуть маніпулювати сприйняттям своїх політичних ініціатив на міжнародному рівні, а також впливати на дипломатичні відносини.

Інформаційні війни становлять особливий виклик для сучасної системи цінностей. Маніпулювання інформацією через психологічний вплив на опонента має давню історію як один з методів ведення війни. Характерною рисою інформаційної війни є не лише використання новітніх технологій для впливу, а й те, що це невідконтрольний ресурс, який погано піддається правовому регулюванню, що дозволяє активно використовувати неправдиву та спотворену інформацію для маніпуляцій з свідомістю. Сучасне глобалізоване суспільство змінює роль держави, її влади та системи оборони в умовах військових конфліктів. За міжнародним правом держава володіє суверенітетом,

що означає її роль як остаточного арбітра і регулятора суспільних відносин в межах своїх географічних кордонів. Однак сьогодні держави втрачають традиційні ознаки державності, такі як чітко визначені географічні кордони та суверенітет.

Методи та ефективність інформаційної війни залежать від обраної моделі впливу, тому варто зупинитися на її технологічних аспектах. Дослідження, насамперед ті, що провів український вчений Г. Почепцов, вказують на наявність різних моделей інформаційної війни. Серед них можна виділити такі: модель пропагандистської комунікації; модель масової демонстрації; модель дезінформаційної кампанії; модель масової комунікації; модель кампанії нейтралізації; семіотична модель; модель резонансного впливу [18, с. 180].

Отже, ведення інформаційного тиску стало важливим інструментом у сучасних політичних та військових конфліктах. Застосування новітніх технологій та методів, таких як маніпулювання інформацією, психологічний вплив, кібер-атаки та дезінформація, дозволяє здійснювати ефективний контроль над масовою свідомістю, змінювати громадську думку і впливати на політичні рішення без використання фізичної сили. Інформаційний тиск має значні переваги у порівнянні з традиційними методами ведення війни, адже він є доступним, дешевим і здатним до масштабного впливу. Однак цей тип тиску також несе в собі численні ризики, зокрема у плані етичних та правових аспектів, оскільки часто супроводжується поширенням неправдивої чи спотвореної інформації. Особливо важливим є те, що інформаційний тиск не лише змінює політичні реалії, а й може стати причиною довгострокових соціальних змін, що впливають на стабільність держав і міжнародну безпеку. Тому розвиток засобів захисту від інформаційних атак, удосконалення правових норм і стратегій протидії є необхідним для забезпечення національної безпеки та стабільності на глобальному рівні. У підсумку, сучасні методи та засоби ведення інформаційного тиску є важливими інструментами в умовах глобалізованого світу, і їх значення лише зростатиме з розвитком технологій і глобальних комунікацій. Ведення інформаційного тиску є однією з основних

стратегій сучасних політичних, економічних та військових конфліктів. Інформаційний тиск використовується для маніпулювання громадською думкою, підриву морального духу, дезорганізації супротивника і досягнення стратегічних цілей без фізичного застосування сили. Цей вид тиску зазвичай реалізується через різноманітні канали інформації, включаючи мас-медіа, соціальні мережі, пропаганду та кібератаки.

Висновки до першого розділу

Отже, аналіз теоретико-методологічних підходів до вивчення феномену інформаційної війни засвідчив її складний, багатовимірний характер як соціального, політичного, психологічного та технологічного явища. Інформаційна війна є не лише формою комунікативного впливу, а й стратегічним інструментом у боротьбі за владу, ресурси, ідеологічне домінування та геополітичний контроль.

У науковій літературі інформаційну війну розглядають як систему цілеспрямованих дій, що здійснюються з використанням інформаційних технологій з метою впливу на свідомість мас, дестабілізації політичних процесів і досягнення певних політичних або воєнних цілей. Методологічну основу її дослідження становлять міждисциплінарні підходи – політичний, соціокомунікативний, інформаційно-психологічний, а також елементи системного й конфліктологічного аналізу.

Окреме місце у вивченні інформаційної війни посідає її трактування як технології політичного пресингу, що дозволяє без прямого насильства чинити тиск на політичних опонентів, формувати вигідну інформаційну реальність, маніпулювати фактами та громадською думкою.

Отже, теоретико-методологічні засади вивчення інформаційної війни створюють підґрунтя для подальшого аналізу її механізмів, інструментів і наслідків у сучасному політичному просторі, а також для вироблення практичних рекомендацій щодо протидії інформаційним загрозам.

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНИЙ ПРЕСИНГ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

2.1. Інформаційна війна як інструмент досягнення політичних завдань

Інформаційна війна стала важливим інструментом у сучасній геополітичній арені. Завдяки розвитку новітніх інформаційних технологій та поширенню Інтернету, інформаційний простір став таким же важливим полем бою, як і фізичні території. Це змінює способи досягнення політичних цілей, надаючи державам і організаціям нові можливості для маніпулювання інформацією, впливу на свідомість населення та підризу стабільності супротивників.

Так, інформаційна війна активно використовує медіа для впливу на громадську думку як всередині країни, так і за її межами. Створення і поширення фальшивих новин, дезінформації, перекручення фактів можуть змінити сприйняття реальності населенням, що дозволяє досягати стратегічних політичних цілей. Метою може бути як зміна політичних орієнтацій в іншій державі, так і підвищення соціальної напруги всередині власної країни [19, с. 195].

Маніпулювання громадською думкою є потужним інструментом у політичній та соціальній сфері, що застосовується для досягнення стратегічних цілей. Це процес, через який спроби впливу на індивідів чи групи людей спрямовані на зміну їхніх переконань, емоцій або поведінки, зазвичай без їхньої явної згоди чи усвідомлення. В інформаційній війні маніпулювання громадською думкою набуває особливо важливого значення, оскільки воно допомагає сформувати бажану реакцію від великої аудиторії, що може призвести до змін у політичних процесах, соціальних настроях чи економічних результатах.

Пропаганда є одним із основних інструментів маніпулювання. Вона передбачає нав'язування певної ідеології, цінностей або точок зору через масові

медіа, соціальні мережі та інші комунікаційні канали. Пропаганда часто спрощує складні ситуації, формує чорне-біле бачення, що полегшує прийняття певних політичних або соціальних ідей. Цей метод може бути використаний як для позитивної, так і для негативної характеристики опонентів. Поширення неправдивої або спотвореної інформації є ще одним поширеним методом маніпуляції. Це включає фальшиві новини, підроблені докази, перекручені факти, що можуть змінити сприйняття подій, осіб або ситуацій. Дезінформація може бути націлена на послаблення підтримки урядів, політичних рухів або інститутів шляхом формування у громадськості неправильного уявлення про реальну ситуацію [20, с. 210].

Маніпуляція через емоції є дуже ефективною, оскільки емоції часто мають більший вплив на прийняття рішень, ніж раціональні аргументи. Вплив через страх, гнів, надію чи співчуття може значно змінити поведінку людей. Наприклад, страх перед майбутньою загрозою може призвести до підтримки жорстких заходів безпеки або навіть авторитарних режимів. Використання стереотипів є іншим методом маніпуляції громадською думкою. Створення образів "добрих" та "поганих" у суспільстві допомагає спрощувати складні соціальні чи політичні питання, сприяючи емоційній реакції від аудиторії. Це може включати образи ворогів, внутрішніх "ворогів" або навіть етнічних чи релігійних груп.

Використання фальшивих дебатів або спеціально спланованих ситуацій для створення ілюзії широкого обговорення є ефективним методом маніпулювання. Такі дебати можуть бути організовані або підтримувані за допомогою певних медіа або соціальних платформ для створення видимості загальної підтримки або опозиції. Інколи маніпуляції здійснюються через переведення уваги громадськості на менш важливі або вторинні питання, тим самим відволікаючи її від ключових проблем. Це дозволяє маніпулятору зберігати контроль над основними процесами, спрямовуючи громадську думку в бажану для нього сторону [21, с. 240].

Інформаційна війна дозволяє країнам змінювати своє міжнародне позиціонування, впливати на відносини з іншими державами через медіа та дипломатичні канали. Це може включати створення негативного або позитивного іміджу держави, підрив морального авторитету або навпаки — зміцнення репутації на міжнародній арені. Зміна міжнародного іміджу та позиціонування є важливими інструментами у глобальній політиці, дипломатії та міжнародних відносинах. Вони включають стратегії, спрямовані на покращення або зміну сприйняття країни, організації чи особи на міжнародній арені. В умовах сучасного інформаційного простору, зміна іміджу стає не лише питанням політичної доцільності, але й важливим елементом національної безпеки та стратегічного розвитку.

Міжнародний імідж країни визначає те, як вона сприймається іншими державами, міжнародними організаціями та громадськістю. Позитивний імідж може зміцнити її авторитет, сприяти економічному розвитку, залученню інвестицій та підтримці на міжнародній арені. Негативний імідж, навпаки, може створювати бар'єри для дипломатичних та економічних відносин, породжувати недовіру та створювати зовнішньополітичні труднощі. Імідж країни будується на основі численних факторів, таких як: політична стабільність та прозорість влади; економічний потенціал та рівень розвитку; дотримання прав людини та міжнародних стандартів; культура, освіта, наука та технології; екологічні ініціативи та зусилля в боротьбі зі змінами клімату. Країни, які активно працюють над поліпшенням свого міжнародного іміджу, інвестують у ці сектори, щоб показати себе як позитивного актора на світовій арені [22, с. 185].

Позиціонування країни або організації на міжнародній арені є процесом визначення свого місця у глобальних відносинах. Це стратегія, яка охоплює використання дипломатичних, економічних та культурних важелів для досягнення конкретних цілей на зовнішній політичній арені.

У сучасних умовах інформаційна війна та медіа-стратегії можуть відігравати важливу роль у зміні міжнародного іміджу. Поширення інформації, як позитивної, так і негативної, через глобальні інформаційні канали дозволяє

країнам адаптувати свої повідомлення і наративи до змінюваного політичного та соціального контексту. Використання новітніх технологій, таких як соцмережі та цифрові платформи, дає змогу швидко адаптувати інформацію та впливати на міжнародне сприйняття країни чи організації. Через маніпулювання образами, фальшиві новини або так звані "хештеги підтримки", країни можуть змінити сприйняття своїх політик або дій на глобальному рівні [23, с. 200].

Попри численні можливості, зміна міжнародного іміджу також має свої труднощі та ризики. Один із головних викликів полягає в тому, що негативні стереотипи або сприйняття можуть важко змінюватися навіть за допомогою великомасштабних інформаційних кампаній. Крім того, не всі зовнішньополітичні ініціативи можуть призвести до бажаних результатів, оскільки міжнародне сприйняття часто залежить від складної комбінації факторів, таких як економічні умови, політична ситуація та історичні взаємодії. Зміна міжнародного іміджу та позиціонування є ключовими аспектами сучасної міжнародної політики. Вони не тільки дозволяють країнам підвищити свій вплив, але й можуть стати ефективними інструментами досягнення політичних цілей. Однак для досягнення успіху у зміні іміджу та позиціонування необхідно враховувати глобальні тренди, використовувати комплексний підхід, включаючи інформаційні стратегії, культурну дипломатію та економічні ініціативи.

Підриг політичних та економічних структур супротивника є однією з основних стратегій в інформаційних війнах та сучасних конфліктах. Така стратегія спрямована на ослаблення або дестабілізацію держави чи організації зсередини, що дозволяє досягти стратегічних цілей без прямого військового протистояння. Вона може включати різноманітні методи та інструменти, які зачіпають важливі аспекти політичної, соціальної та економічної стабільності країни. Інформаційна війна може використовуватися для атак на інститути влади, опозиційні партії, лідерів та економічні структури супротивника. Це включає використання кібератак для пошкодження інформаційних систем супротивника, публікацію компрометуючих матеріалів, фінансування антиурядових рухів чи кампаній через медіа.

Поширення неправдивої інформації або маніпулювання фактами, що можуть викликати політичну кризу або серйозні протести серед населення. Створення фальшивих наративів, скандалів чи маніпуляція виборами – це часті методи інформаційного впливу. Через фінансування або підтримку опозиційних партій, рухів або протестних організацій можна створити політичну нестабільність. Залучення сторонніх акторів до внутрішніх справ супротивника призводить до ослаблення центральної влади. Підрив довіри до урядових структур, парламенту або судової системи шляхом розповсюдження корупційних скандалів, маніпулювання інформацією або виявлення слабких місць у політичній структурі держави [24, с. 210].

Економічний підрив спрямований на ослаблення економічних основ супротивника, зниження його здатності до ведення війни або розвитку, що має стратегію затримування або блокування його економічного зростання. Введення економічних санкцій або блокування ключових торгових шляхів та поставок може серйозно вплинути на економіку країни-супротивника, призводячи до дефіциту ресурсів і зниження рівня життя. Атаки на фінансові установи, банківські системи, інфраструктуру енергетичних або транспортних мереж можуть паралізувати економіку країни. Наприклад, виведення з ладу важливих серверів або баз даних може призвести до хаосу в управлінні економікою.

Проведення спекулятивних операцій або маніпулювання валютними курсами можуть призвести до девальвації валюти, інфляції та економічної кризи в країні-супротивнику. Створення паніки серед населення щодо економічної ситуації, поширення чуток про дефолти, неплатоспроможність або економічну кризу може спричинити масові протести або навіть економічний колапс

Вибори стали важливим етапом для застосування інформаційного тиску. Через маніпуляції інформацією, фальшиві новини, кампанії в соціальних мережах, можна істотно змінити політичні результати. Вибори часто стають об'єктом інформаційної війни, коли різні актори використовують інформаційний тиск для того, щоб забезпечити вигідний результат для своїх політичних або економічних інтересів. Один із найбільш поширених методів впливу на вибори

— це маніпулювання громадською думкою. Завдяки розвитку інформаційних технологій та соціальних мереж стало можливо створювати та підтримувати певні наративи, які сприяють підвищенню популярності певного кандидата або політичної сили.

Маніпуляція фактами, публікація неправдивої інформації або перекручених фактів здатна змінити уявлення виборців про кандидатів чи політичні партії. Використання соціальних медіа для підтримки певних кандидатів або партій через спеціально налаштовані боти та акаунти, що активно поширюють потрібні меседжі або атакують опонентів. Психологічні операції, такі як створення фейкових груп підтримки або маніпулювання виборцями через емоційно заряджені повідомлення, можуть значно вплинути на результат виборів [25, с. 220].

Кібероперації, такі як атаки на економічні, політичні та військові структури супротивника, є ще одним потужним інструментом для досягнення політичних цілей. Хакерські атаки на інфраструктуру, обмін даними, маніпуляція фінансовими потоками можуть підривати економічну стабільність супротивника і знижувати його можливості вести політичні чи військові дії.

У сучасному світі кіберманіпуляції та економічні впливи стали потужними інструментами ведення інформаційної війни. В умовах глобалізації та технологічного розвитку, ці інструменти можуть використовуватися для досягнення політичних, економічних і соціальних цілей. Зокрема, кіберманіпуляції здатні впливати на ключові економічні процеси, а також на політичну ситуацію в країнах. Кіберманіпуляції включають широкий спектр стратегій та тактик, спрямованих на маніпулювання інформацією та вплив на громадську думку через цифрові платформи, системи та мережі [26, с. 52].

Використання технологій для здійснення атак на інфраструктуру або важливі економічні об'єкти, наприклад, на банки, енергетичні компанії, підприємства, щоб спричинити фінансові збитки або дестабілізацію в економіці. Атаки на інформаційні системи з метою поширення неправдивої

інформації, що може призвести до економічних втрат або дестабілізації ринків. Це може включати створення фальшивих новин, що знижують довіру до фінансових систем або банків. Використання соціальних мереж та онлайн-платформ для розповсюдження спотворених або маніпулятивних меседжів, які можуть викликати паніку на фінансових ринках або змінити ставлення до певних економічних політик.

Здійснення кібератак на фінансові установи, корпорації або державні економічні структури для викликання фінансової паніки. Це може спричинити значні економічні втрати через зниження довіри до фінансових систем або валютних курсів. Країни чи корпорації можуть застосовувати економічний тиск, використовуючи дезінформацію або маніпуляції, щоб змусити держави змінити свою економічну політику. Наприклад, через розповсюдження неправдивої інформації про економічну ситуацію в країні можна викликати падіння її національної валюти або здешевлення акцій. Використання новин, чуток або фальсифікацій для маніпулювання фінансовими ринками, впливаючи на інвесторів і призводячи до коливань акцій або валютних курсів [27, с. 112].

Кібернапади можуть бути спрямовані на економічні структури, в результаті чого з'являються економічні наслідки, такі як збитки компаній або державних установ, а також зміни в міжнародних економічних відносинах. Економічні впливи, у свою чергу, можуть бути використані для зміни міжнародних політичних балансів через маніпуляції з торгівлею, поставками енергоресурсів, санкціями або субсидіями.

Створення та підтримка національних та міжнародних систем захисту від кіберзагроз, включаючи захист фінансових установ, критичної інфраструктури та урядових систем. Розробка законодавчих механізмів для боротьби з кіберзлочинністю, маніпуляцією інформацією та незаконними економічними впливами. Активна співпраця між державами, міжнародними організаціями та компаніями для протидії кіберзагрозам та забезпечення глобальної економічної стабільності.

Кіберманіпуляції та економічні впливи — це інструменти сучасної інформаційної війни, які мають серйозний вплив на економічну стабільність і політичні структури країн. Країни та організації, які стають об'єктами таких впливів, повинні розробляти стратегії для протидії кіберзагрозам та маніпуляціям, щоб зберегти свою економічну стабільність і політичну незалежність.

Психологічний вплив та соціальні маніпуляції є важливими аспектами сучасної інформаційної війни, оскільки вони дозволяють маніпулювати масовою свідомістю, змінювати соціальні настрої та навіть впливати на поведінку людей. Ці методи використовуються для досягнення політичних, економічних і соціальних цілей через контроль над інформацією, формування сприйняття реальності та підрив довіри до певних інституцій чи ідеологій. Інформаційна війна активно використовує психологічні операції, щоб змінити погляди і поведінку як окремих осіб, так і великих соціальних груп. Вплив через пропаганду, страх, націоналізм або інші емоційні тригери може призвести до зміни внутрішньополітичної ситуації, зменшення довіри до влади, зростання протестних настроїв, що є вигідним для політичних опонентів [28, с. 82].

Психологічний вплив полягає у застосуванні спеціальних технологій для впливу на свідомість та емоційний стан індивідів або груп людей. Це може включати маніпуляції з використанням емоцій, страху, ілюзій та перекрученої інформації, щоб змінити їхні переконання чи поведінку. Включають використання психологічних стратегій для маніпулювання думками та переконаннями ворога чи громадськості. Наприклад, в умовах війни ці операції можуть бути спрямовані на деморалізацію противника, підвищення недовіри до його лідерів або створення соціального напруження. Створення альтернативних наративів, які мають за мету маніпулювати соціальними переконаннями та ставленням до певних подій чи явищ. Наприклад, це може бути створення «героїчної» чи «трагедії» сторони в конфлікті з метою підвищення моральної підтримки.

Маніпуляції через створення штучного соціального тиску на окремих осіб або соціальні групи. Це може бути виражене через підбурювання до масових протестів або, навпаки, до соціальної ізоляції, що підриває підтримку певних політичних чи соціальних рухів. Психологічний вплив та соціальні маніпуляції є важливими інструментами інформаційної війни, що дозволяють змінювати думки, ставлення та поведінку мас. Вони мають великий вплив на політичні, соціальні та економічні процеси в сучасному світі, тому важливо розвивати ефективні стратегії захисту від таких маніпуляцій для забезпечення стабільності та безпеки суспільства [29, с. 182].

Культурні ідентичності є важливим аспектом у контексті інформаційних маніпуляцій та стратегічних операцій, особливо в умовах глобалізації та національних конфліктів. Вони можуть бути використані як потужний інструмент у інформаційній війні для досягнення політичних, соціальних та економічних цілей. Маніпулювання культурними ідентичностями дозволяє не тільки впливати на масову свідомість, а й змінювати ставлення до певних держав, націй або ідеологій. Одним з напрямків інформаційної війни є вплив на культурні та соціальні особливості суспільств через медіа та культурні продукти. Використання національної ідентичності, релігійних, культурних та мовних факторів може викликати конфлікти в країнах-супротивниках, підвищуючи внутрішню напругу і послаблюючи політичні структури [30, с. 2].

Так, культурні ідентичності можуть стати основою для формування національної гордості або, навпаки, для створення конфліктів і ворожнечі. Використання культурних аспектів допомагає формувати позитивний або негативний імідж певної групи чи держави. Це може бути зроблено через популяризацію певних історичних наративів, традицій або символів, що посилюють ідентичність. Вибіркове трактування історичних подій або героїзація певних культурних досягнень може допомогти створити образ «праведної нації» або, навпаки, дискредитувати суперника. Наприклад, акцентування на негативних аспектах культури або історії іншої нації для формування у громадськості враження про «ворога». Символи, мова, традиції,

релігійні обряди можуть стати основою для пропагандистських кампаній, що сприяють посиленню національної єдності або, навпаки, створюють розбіжності серед різних соціальних груп. Створення негативного іміджу певної культури чи нації через засоби масової інформації, кіно, музику або соціальні мережі.

Крім того, культурні ідентичності можуть бути використані для мобілізації мас і створення соціальних рухів, спрямованих на зміну політичного курсу чи боротьбу за права та автономії. В інформаційній війні це може стати важливим інструментом для підриву влади чи вищих інституцій. Визнання чи відмова від культурної ідентичності може стати ключовим фактором у створенні або підтримці національних чи етнічних рухів. Протести, що виникають на тлі культурної дискримінації чи відчуття пригнічення, часто мають на меті відновлення або збереження національних або культурних прав. Використання релігійної чи етнічної належності для створення соціальної напруги або для підтримки конфліктів між різними групами. Це може включати підбурювання до насильства через розповсюдження ідеологічно мотивованої інформації.

Держави можуть використовувати культурні ідентичності як важливий інструмент зовнішньої політики для зміцнення своїх позицій на міжнародній арені. Це може включати стратегічне формування альянсів або намагання впливати на внутрішні процеси в інших країнах через підтримку певних культурних або етнічних груп [31, с. 3].

Сучасні технології і соціальні медіа стали потужним інструментом для використання культурних ідентичностей у інформаційній війні. Завдяки соціальним мережам, культурні символи і наративи можуть швидко поширюватися, що дозволяє державам та іншим акторам впливати на думки людей на глобальному рівні. Використання мемів, відео та інших цифрових форматів для поширення культурних наративів, які допомагають формувати спільноти або рухи з певними переконаннями. Маніпуляція культурними образами або історичними фактами через соціальні медіа може бути

використана для підриву стабільності в країнах, які мають чутливі культурні питання або суперечливі національні ідентичності.

Культурні ідентичності є потужним інструментом інформаційної війни, оскільки вони тісно пов'язані з глибокими емоційними і психологічними аспектами національної та групової свідомості. Використання культурних ідентичностей може не лише посилювати національну єдність, але й стати чинником, який підриває стабільність, викликає соціальну напругу або сприяє політичним змінам. В умовах глобалізації та технологічних змін цей аспект стає все більш важливим у сучасних міжнародних відносинах та інформаційних стратегіях [32, с. 154].

Інформаційна війна є важливим інструментом для досягнення політичних цілей у сучасному світі, де вплив на інформаційний простір може визначати не тільки результат політичних, але й економічних та військових конфліктів. Вона дозволяє державам і політичним акторам використовувати широкий спектр методів, від маніпуляції медіа до кібератак, щоб вплинути на громадську думку, змінити міжнародне становище та підірвати опозицію. Сучасна глобалізація та розвиток технологій зробили інформаційну війну однією з найефективніших форм політичного впливу в 21 столітті.

Отже, інформаційна війна стала важливим і потужним інструментом у сучасному політичному арсеналі держав і неурядових акторів, що прагнуть впливати на внутрішні та зовнішні процеси, здійснювати політичний тиск та досягати стратегічних цілей. Використання інформаційних технологій і медіа-платформ дозволяє здійснювати маніпуляції з громадською думкою, змінювати імідж держав, впливати на політичні процеси та навіть сприяти змінам у політичному ландшафті інших країн. Інформаційна війна має численні механізми, що дозволяють використовувати її як ефективний інструмент для досягнення політичних завдань. Це включає в себе застосування психологічних операцій, маніпуляції через мас-медіа, цифрові платформи, а також підірив політичних і економічних структур супротивника. Особливо важливими є способи впливу на вибори, політичні процеси та внутрішні соціальні рухи, коли

інформаційна кампанія може вплинути на результати виборів або навіть сприяти змінам в урядових структурах. Крім того, важливим аспектом інформаційної війни є її здатність змінювати культурні ідентичності та використовувати їх для мобілізації соціальних груп або створення політичних рухів. Це підкреслює, наскільки серйозним інструментом може бути інформація для зміни політичної ситуації в країні чи на міжнародному рівні. Загалом, інформаційна війна є не лише технологічним або медіа інструментом, а й глибокою стратегією впливу на політичні, соціальні та економічні процеси. Вона несе в собі нові виклики для міжнародного права та етики, вимагаючи ефективного регулювання та контролю за її використанням.

2.2. Маніпулятивні технології та дезінформація в арсеналі ведення інформаційних атак

Маніпулятивні технології інформаційних атак — це спеціальні методи впливу на масову свідомість або окремі групи людей з метою зміни їхньої поведінки, поглядів або рішень шляхом спотворення, підміни або вибіркової подачі інформації. Вони є складовою частиною інформаційних війн і широко використовуються в політиці, ЗМІ, бізнесі, пропаганді [33, с. 12].

У сучасному інформаційному середовищі маніпулятивні технології та дезінформація стали потужною зброєю, здатною суттєво впливати на політичні процеси, громадську думку та внутрішню стабільність держав. Їхня важливість в арсеналі інформаційних атак обумовлена кількома ключовими факторами. Завдяки цифровим медіа, особливо соціальним мережам, фейки та маніпулятивні повідомлення можуть миттєво поширюватися серед мільйонів користувачів, формуючи спотворене уявлення про події або політичну ситуацію. Багато методів дезінформації спрямовані на емоційний вплив — страх, злість, обурення — що змушує людей реагувати імпульсивно, не перевіряючи

достовірність інформації. Це відкриває широкі можливості для маніпуляцій у політичних чи військових цілях.

Дезінформація та маніпулятивні наративи часто спрямовані на дискредитацію державних структур, армії, правосуддя, медіа, що веде до політичної дестабілізації, зниження легітимності влади та посилення внутрішніх конфліктів. Систематичне використання маніпуляцій, таких як фреймінг, повторення, вибіркова подача фактів чи використання авторитетних "джерел", дозволяє формувати бажане сприйняття певних тем, кандидатів або політик, часто без фактичного підґрунтя. У гібридних війнах дезінформація є одним з основних інструментів зовнішнього тиску на державу, зокрема через втручання у вибори, поширення ворожих наративів, спроби розколу суспільства чи зниження міжнародної підтримки [34, с. 21].

Так, маніпулятивні технології та дезінформація не просто супроводжують інформаційні атаки — вони є їхньою основною силою, що здатна без застосування військової сили досягати стратегічних цілей. Усвідомлення цієї загрози є першим кроком до побудови ефективної системи протидії.

Основні маніпулятивні технології в інформаційних атаках:

1. Фреймінг (рамкування) подання інформації в певному контексті, що впливає на її сприйняття. Наприклад, новина про протест може подаватися як «масовий виступ за права» або як «заворушення натовпу».
2. Фейкові новини (fake news), повністю або частково вигадані повідомлення, створені для введення в оману. Мета — сформувати неправильне уявлення про подію чи особу.
3. Маніпуляція емоціями використання страху, гніву, жалю або обурення для досягнення потрібної реакції аудиторії.
4. Повторення (ефект навіювання) часте повторення однієї й тієї ж тези для її закріплення у свідомості (ефект "Goebbels-style propaganda").
5. Вибіркова подача фактів (напівправа) висвітлення лише зручних фактів, замовчування незручних, або подання їх у знеціненому вигляді.

6. Авторитетність джерела посилання на "експертів", знаменитостей, або неіснуючі установи для надання вагомості інформації.
7. Тролінг і дезінформація у соцмережах організоване поширення провокаційних коментарів, мемів, фейків через ботоферми або "інфозливи".
8. "Гасіння" альтернативних думок створення ілюзії консенсусу або домінуючої думки через масове поширення однієї точки зору.
9. Дроблення та розпорошення інформації подання великої кількості несуттєвих повідомлень для відволікання від ключової теми.
10. Deepfake та цифрові підробки створення підроблених відео або аудіо з використанням ШІ для дискредитації осіб [35, с. 15].

Фреймінг (рамкування) — це маніпулятивна технологія, яка полягає в подачі інформації в певному контексті (рамці), що суттєво впливає на її сприйняття аудиторією. Тобто одні й ті самі факти можуть викликати різні реакції залежно від того, як саме їх подано.

Інформація не просто повідомляється, а інтерпретується через певний кут зору. Це може бути:

- акцент на емоціях (страх, гордість, сором);
- підбір слів (нейтральні → негативні/позитивні);
- вказівка на винних або героїв;
- створення образу "своїх" і "чужих" [36, с. 40].

Таблиця 1. Приклади фреймінгу

Подія	Фрейм 1	Фрейм 2
Підвищення цін	«Уряд знову б'є по гаманцю простих людей»	«Необхідний крок для стабілізації економіки»
Мітинг	«Протест проти корупції»	«Несанкціонована спроба дестабілізувати ситуацію»
Військова операція	«Захист національної безпеки»	«Агресивне вторгнення»

Як це працює: зміщення акценту, наприклад:

- «Поліція затримала активістів» → фрейм «репресії».
- «Поліція зупинила спробу порушити порядок» → фрейм «захист громадського спокою»; мовні маркери, слова типу: агресивний, героїчний, зрадницький, відчайдушний тощо задають оцінку ще до аналізу події; емоційний супровід, наприклад, в репортажі з протесту показують лише розбиті вітрини → формується фрейм "хаосу", хоча протест міг бути мирним.

Як протистояти фреймінгу: аналізуйте, хто подає інформацію і з якою метою; шукайте нейтральні або альтернативні джерела; звертайте увагу на термінологію та емоційне забарвлення; порівнюйте факти без інтерпретацій.

Фейкові новини (fake news) — це навмисно створена неправдива або маніпулятивна інформація, яка маскується під справжні новини з метою вплинути на громадську думку, дезінформувати, дискредитувати або створити сенсацію. Основні характеристики фейкових новин: використовують емоційно насичені заголовки («ШОК!», «ТЕРМІНОВО!»); містять неперевірені або вигадані факти; поширюються через соцмережі, анонімні сайти, месенджери; часто не мають посилань на авторитетні джерела або використовують підроблені [37, с. 112].

Типові формати фейків: сенсаційні вигадки, вигадані події або «шокуючі викриття»; фальшиві цитати, приписування відомим людям слів, які вони не говорили; маніпулятивні фото/відео, старі або змонтовані матеріали видаються за актуальні; імітація ЗМІ, фейкові сайти з дизайном справжніх новинних порталів. Приклад фейкової новини "У школах України заборонили Різдво — новий указ МОН!", насправді: мова йшла про методичні рекомендації щодо інклюзивного викладання — ніхто свята не скасовував.

Маніпуляція емоціями — це маніпулятивна технологія, яка полягає у навмисному викликанні сильних емоцій (страху, гніву, жалю, ненависті, обурення чи захоплення) для досягнення певного впливу на свідомість, поведінку або рішення аудиторії. Замість логіки та фактів у центр подачі інформації ставиться емоційна реакція. Мета емоційної маніпуляції:

приглушити критичне мислення (людина, охоплена емоцією, менш схильна до аналізу); нав'язати ставлення до подій або осіб; створити враження “однозначної істини”; мобілізувати або дестабілізувати суспільство.

Приклади емоційної маніпуляції: страх «Новий вірус вбиває тисячі щодня! Ви можете бути наступним!» (маніпуляція для залучення уваги або виправдання жорстких дій); жаль «Маленька дитина залишилась без даху над головою через байдужість чиновників!» (виклик жалю для формування обурення або збору грошей); гнів/ненависть «Вони приїхали в нашу країну, щоб забрати наші робочі місця! (створення образу ворога, поширення ксенофобії); патріотизм/гордість «Наші герої знову довели, що нація непереможна!» (мобілізація або легітимація політики під прикриттям патріотизму) [38, с. 140].

Як виявити емоційну маніпуляцію: зверни увагу на емоційно забарвлену лексику: "шок", "жах", "сором", "зрадники", "герої"; якщо інформація викликає сильну емоцію — зупинись і перевір джерело; спробуй знайти аналітичну або нейтральну версію тієї ж події; став запитання: Чому мене хочуть змусити це відчувати? і Кому це вигідно?

Повторення (ефект навіювання) — це маніпулятивна технологія, заснована на принципі, що багаторазове повторення однієї й тієї ж думки, гасла або інформаційного посилу викликає поступове сприйняття його як істини, навіть якщо це неправда або маніпуляція. Цей ефект відомий також як ефект ілюзорної правди: те, що ми чуємо часто, здається нам правдоподібним просто через знайомість. Суть технології: «Повторюй брехню досить довго — і вона стане правдою» (цю ідею використовували у пропаганді ще в ХХ столітті, зокрема в тоталітарних режимах).

Таблиця 2. Приклади ефекту повторення

Повторюване повідомлення	Потенційний ефект
«У країні зрада на кожному кроці!»	Формування песимізму, недовіри
«Цей політик — корупціонер!» (без доказів)	Дискредитація особи
«Немає альтернатив!»	Придушення критичного мислення

«Ворог біля наших кордонів!»	Мобілізація, страх
------------------------------	--------------------

Як це працює: повторення в різних каналах, ту саму інформацію транслюють у новинах, соцмережах, коментарях, блогах, рекламі — створюється ілюзія "всі так думають"; спростити та зробити фразу запам'ятовуваною:

Короткі слогани, гасла, кліше легко засвоюються (напр. "все буде добре", "нас зрадили", "вони винні"); інформаційне перенасичення, інші думки губляться у потоці одноманітної інформації.

Мозок економить зусилля: якщо щось часто повторюється, воно здається знайомим і безпечним. Люди менше перевіряють інформацію, яку вже чули. Суспільний фон підсилює навіювання: коли це говорять усі, критичне мислення "відключається".

Вибіркова подача фактів — це маніпулятивна технологія, за якої подається лише частина інформації (зручні або вигідні факти), тоді як інші — замовчуються, викривляються або знецінюються. Така техніка створює спотворену картину подій, змушуючи аудиторію робити неповні або хибні висновки. Суть вибіркової подачі фактів: не потрібно брехати — достатньо сказати лише "вигідну" частину правди. Це не відверта фейкова інформація, а напівправа, яка виглядає достовірно, але веде до маніпулятивного ефекту.

Цілі цієї технології: сформувати однобічне уявлення; дискредитувати опонента без відкритої брехні; підтвердити власну позицію та "законність" дій; ввести аудиторію в хибну впевненість у своїй обізнаності.

Авторитетність джерела (посилання) — це технологія маніпуляції, яка полягає в апеляції до нібито авторитетного джерела або експерта, щоб надати неправдивій або сумнівній інформації вигляду достовірності. Основний розрахунок — на довіру аудиторії до імен, брендів, наукових термінів або офіційного стилю викладу [39, с. 3].

Суть технології: «Це ж сказав експерт / вчені довели / згідно з дослідженням» — отже, це правда!» Навіть якщо: експерт не існує або

некомпетентний; "дослідження" ніхто не бачив; джерело — фейкове або вирване з контексту.

Тролінг і дезінформація у соцмережах — це одні з найпоширеніших інструментів інформаційної війни, спрямовані на дестабілізацію суспільства, маніпуляцію громадською думкою та підрив довіри до офіційних джерел. Вони базуються на активному поширенні неправдивої інформації та провокацій через онлайн-платформи. Цілеспрямоване провокування користувачів у коментарях або публікаціях з метою: викликати емоційну реакцію (гнів, образу, агресію); створити конфлікт у спільноті; відволікти від обговорення суті питання; дискредитувати окремих осіб чи ідеї.

Цілеспрямоване розповсюдження неправдивої або маніпулятивної інформації для досягнення політичних, соціальних або комерційних цілей. Форми дезінформації: фейкові акаунти/боти: автоматизовані профілі, які масово поширюють однакову інформацію; сітки поширення: координовані дії сторінок, груп або блогерів; фотошоп/монтаж: фальсифіковані зображення або відео; конспірологія: поширення теорій змови як "альтернативної правди". Цілі тролінгу та дезінформації: створити хаос і поляризацію в суспільстві; поширити паніку або недовіру до держави, армії, науки; знівелювати важливі теми через навалу фейків і шуму; вплинути на політичні процеси (вибори, протести, підтримка чи спротив) [40, с. 142].

Як розпізнати тролінг і дезінформацію: акаунт створено нещодавно, відсутнє фото/історія активності; профіль масово коментує політичні чи конфліктні теми; емоційні, образливі висловлювання або загальні фрази без фактів; повідомлення звучить "шокуюче", "неймовірно", закликає негайно поділитися; один і той самий текст — у багатьох групах або сторінках.

"Гасіння" альтернативних думок — це маніпулятивна технологія, спрямована на придушення або дискредитацію будь-яких точок зору, що не збігаються з "офіційною", популярною або вигідною певній групі позицією. Мета — створити ілюзію єдності або "єдино правильної думки", витіснивши опонентів з інформаційного поля.

Інструменти "гасіння" альтернативних думок: масові обвинувачення ("зрадник", "агент", "проплачений") — щоб дискредитувати людину, а не її ідеї; цензура у соцмережах або ЗМІ — блокування акаунтів, видалення постів, відмова в ефірах; організовані кампанії "булінгу" чи "скасування" (cancel culture) — людина або організація піддається масовій атаці за висловлену незручну позицію; висміювання, сарказм, меми — щоб знецінити думку через емоційний ефект; штучний консенсус" — створення враження, що "всі так думають", а інші — маргінали [41, с. 29].

Дроблення та розпорошення інформації — це маніпулятивна технологія, за допомогою якої важлива, небажана або незручна інформація подається у вигляді дрібних, роз'єднаних фрагментів або в оточенні великої кількості другорядного інформаційного шуму. Мета — розмити увагу аудиторії, зробити сприйняття складним і перешкодити формуванню цілісного уявлення.

Як працює ця технологія: поділ цілісної інформації на частини — окремі цифри, цитати, звіти, факти публікуються в різних місцях і в різний час; змішування з великою кількістю "неважливих" новин — справжня сенсація губиться серед котиків, пліток, шоу, інфо-шуму; складна термінологія або канцеляризми — важливу суть ховають за складною мовою, яку важко розуміти без підготовки; постійні "новини-блискавки" — потік дрібної інформації змінюється щогодини, аудиторія не встигає осмислити головне.

Таблиця 3. Приклад маніпуляції:

Ситуація	Як її "розпорошують"
Уряд приймає суперечливу реформу	Подано через 20 різних документів, без пояснень
Скандал із корупцією	Того ж дня — маса новин про ДТП, футбол, скандали з зірками
Витік секретної інформації	Окремі шматки публікують на різних сайтах без єдиної структури

Як протистояти розпорошенню інформації: збирай інформацію з різних джерел і зіставляй її; шукай аналітичні підсумки від незалежних експертів або

фактчекерів; розрізняй головне і другорядне — тренуй інформаційну гігієну; структуруй інформацію самостійно — у вигляді схем, хронологій, карт; не зупиняйся на заголовках — читай повні тексти, шукай першоджерела.

Deepfake та цифрові підробки — це потужні маніпулятивні технології, які використовують штучний інтелект і машинне навчання для створення реалістичних, але фальшивих зображень, відео, аудіо чи навіть текстів, що можуть вводити в оману та маніпулювати суспільною думкою [42, с. 125].

Deepfake — це технологія, що дозволяє створювати фальшиві відео або зображення, на яких одна особа видається за іншу або навіть виконує дії, яких вона не робила. Вона використовує нейронні мережі для створення відео або аудіо, яке є дуже важко відрізнити від реальних. Типи Deepfake: заміна обличчя на відео так, що воно виглядає натурально; генерація фальшивих висловлювань, створення відео, на якому людина говорить те, чого ніколи не говорила; аудіо Deepfake використання голосу відомих осіб для фальшивих висловлювань.

Приклади використання Deepfake і цифрових підробок:

1. Політичні маніпуляції: вибори створення фальшивих відео або аудіо, де кандидати виголошують неприємні чи неправдиві заяви; зміна суспільної думки поширення фальшивих відео відомих політиків, які "говорять" неприємні або суперечливі речі.
2. Шахрайство: фінансові шахраї підробка документів для отримання кредитів або інших фінансових вигод; соціальні інженерії використання Deepfake для створення фальшивих відео або дзвінків від імені важливих осіб для обману співробітників компаній.
3. Медійні маніпуляції: фальшиві новини створення відео, що здаються "офіційними новинами", але насправді є повністю вигаданими [43, с. 15].

Як захиститися від Deepfake і цифрових підробок: перевірка джерела, перш ніж вірити в інформацію, перевірте джерело і переконайтеся, що воно надійне; інструменти для виявлення Deepfake використання технологій або сервісів для перевірки на наявність маніпуляцій (наприклад, цифрові підписи, експерти з виявлення Deepfake); будьте обережні з емоційними реакціями, якщо

відео чи аудіо здається занадто шокуючим або сенсаційним, це може бути маніпуляція; освіта та медіаграмотність, важливо знати, як працюють ці технології і як їх можна виявляти.

Отже, маніпулятивні технології та дезінформація є потужними інструментами в арсеналі інформаційних атак, які активно використовуються для впливу на суспільну свідомість, підриву довіри до офіційних джерел та зміни громадської думки. Через розвиток цифрових технологій і поширення соціальних мереж, маніпуляції стали більш доступними та ефективними, що дозволяє реалізувати атаки на широкому рівні. Технології, такі як фейкові новини, тролінг, deepfake, фальшиві акаунти та дезінформація, здатні не тільки змінювати сприйняття реальності, а й значно спрощують процеси маніпулювання масовою свідомістю. Найбільше загрозу становить те, що більшість маніпуляцій не потребує великих ресурсів для поширення, і вони можуть швидко охоплювати великі аудиторії. Ці технології можуть створювати інформаційний хаос, підривати стабільність, розпалювати конфлікти і маніпулювати політичними та соціальними процесами. В умовах, коли контроль над інформацією та стратегічне маніпулювання її подачею стають важливими інструментами впливу на суспільство, критичне мислення та медіаграмотність набувають особливої важливості. Протидіяти таким технологіям можна лише через активне навчання користувачів розпізнавати маніпуляції, розвиток інструментів для перевірки фактів та усвідомлену відповідальність за те, яку інформацію поширюємо в соціальних мережах. Одночасно, необхідно зберігати увагу до розвитку технологій, які дозволяють виявляти та усувати наслідки таких атак. Так, боротьба з маніпуляціями та дезінформацією є важливим аспектом сучасної інформаційної безпеки, що вимагає системного підходу та взаємодії між державними органами, громадськими ініціативами та медіаплатформами.

Висновки до другого розділу

Отже, у результаті аналізу політичного пресингу в умовах сучасного інформаційного простору встановлено, що інформаційні технології стали ключовим інструментом впливу на політичні процеси. Сучасний політичний пресинг усе частіше набуває форми інформаційних атак, кампаній з дискредитації, маніпуляцій у соціальних мережах та навмисного викривлення фактів у медіа.

Інформаційне середовище, зокрема цифрові платформи, створює сприятливі умови для здійснення прихованого або відкритого тиску на політичних опонентів, формування вигідного іміджу для окремих політичних сил і маніпулювання громадською думкою. Водночас розмитість меж між об'єктивною інформацією, пропагандою і фейками ускладнює виявлення джерел тиску та механізмів впливу.

Доведено, що політичний пресинг у цифрову епоху набуває не лише масштабності, а й високої технологічності — із залученням алгоритмів, бот-мереж, таргетованої реклами та психологічного моделювання поведінки аудиторій. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема медіаграмотності громадян, прозорості інформаційних потоків та формування ефективної системи інформаційної безпеки.

Так, політичний пресинг у сучасному інформаційному просторі є багаторівневим явищем, яке поєднує традиційні методи політичного впливу з новітніми цифровими технологіями, що вимагає нових підходів до аналізу, регулювання та протидії.

РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНИМ ТЕХНОЛОГІЯМ ПРЕСИНГУ

3.1. Стратегії захисту держави та суспільства від інформаційних атак

У світі, де інформація перетворилася на інструмент політичної, економічної та військової боротьби, розробка й реалізація стратегій захисту від інформаційних атак стала життєво необхідною умовою для збереження державної безпеки та суспільної стабільності. Інформаційні атаки часто використовуються як засіб впливу на внутрішні справи держави. Без стратегічної протидії такі втручання можуть призвести до втрати контролю над політичними процесами та дестабілізації управлінських систем. Дезінформація, розпалювання ворожнечі, маніпуляції на ґрунті мовних, етнічних, релігійних чи політичних відмінностей — усе це інструменти розколу, які можуть бути ефективно нейтралізовані лише за умови існування чіткої державної стратегії реагування.

В умовах гібридної війни, коли інформаційна агресія супроводжує воєнні, дипломатичні або економічні дії, стратегічний захист в інформаційній сфері дозволяє знизити ефективність ворожих кампаній. Чітка політика прозорості, відкритого доступу до достовірної інформації та ефективна комунікація з громадянами є основою формування довіри до влади. Це зменшує вразливість до дезінформаційних атак. Технічний аспект інформаційного захисту — це не лише кібербезпека, а й створення національних платформ, баз даних, систем моніторингу та реагування на інформаційні загрози. Стратегії захисту включають освітні програми, які підвищують обізнаність громадян щодо методів інформаційної маніпуляції та розвивають критичне мислення [44, с. 12].

Стратегічний підхід до інформаційної безпеки є комплексною відповіддю на сучасні виклики. Він охоплює як технологічний, так і соціально-комунікаційний рівень, сприяючи підвищенню загальної стійкості держави до зовнішнього впливу та забезпеченню безпеки кожного громадянина в інформаційному просторі.

В умовах глобалізованого світу, де інформація є основним фактором впливу на громадську думку, політичні рішення та соціальні процеси, захист від інформаційних атак набуває особливої важливості. Інформаційні атаки можуть бути спрямовані як проти конкретних осіб, так і на широку аудиторію, з метою дестабілізації, дискредитації або маніпуляції. Розробка ефективних стратегій захисту від таких атак є необхідною умовою забезпечення національної безпеки та стабільності суспільства.

Одним з найбільш ефективних методів захисту є підвищення рівня медіаграмотності серед громадян. Люди повинні вміти критично оцінювати інформацію, розрізняти фейки, маніпуляції та дезінформацію. Освіта в цій галузі допомагає громадянам швидко виявляти неправдиву інформацію, не піддаватися емоційним маніпуляціям і зберігати здоровий скептицизм. Спільна робота з журналістами та редакціями на створення етики інформаційного контенту.

В умовах швидкого розвитку цифрових технологій та глобалізації медіапростору, розвиток медіаграмотності серед населення стає необхідною умовою для забезпечення інформаційної безпеки та демократичних процесів у суспільстві. Медіаграмотність означає здатність аналізувати, оцінювати і критично осмислювати інформацію, яку ми отримуємо з різних медіа-джерел, зокрема через телевізійні канали, інтернет, соціальні мережі та інші платформи.

Медіаграмотність є критично важливою для сучасного громадянина, оскільки вона дозволяє: виявляти дезінформацію та фейки, що часто стають інструментами маніпуляцій у медіапросторі; покращувати прийняття рішень на основі об'єктивної та достовірної інформації; зміцнювати демократію шляхом забезпечення прозорості та відкритості медіаплатформ; захищати особисті права та безпеку в умовах кіберзагроз та онлайн-маніпуляцій [45, с. 227].

Запровадження програм медіаграмотності на всіх рівнях освіти: від шкіл до вищих навчальних закладів. Курси повинні охоплювати як теоретичні основи медіаграмотності, так і практичні аспекти роботи з інформацією в умовах сучасного медіапростору. Проведення національних та місцевих кампаній,

спрямованих на підвищення рівня медіаграмотності серед населення. Вебінари, лекції, семінари з експертами в галузі медіа та інформаційної безпеки можуть допомогти громадянам усвідомити важливість критичного ставлення до медіа-контенту.

Створення онлайн-ресурсів, сайтів, блогів, на яких доступно пояснюється, як працюють медіа, як виявляти дезінформацію і як правильно користуватися цифровими ресурсами. Такі платформи повинні бути інтерактивними і зручними для користувачів різного віку. Заохочення створення платформ для перевірки фактів та інформаційних ініціатив, які допомагають аудиторії орієнтуватися в інформаційному просторі. Важливо забезпечити доступність таких сервісів і їх інтеграцію з популярними медіа-ресурсами. Медійні організації повинні активно долучатися до підвищення рівня медіаграмотності, через створення навчальних матеріалів для своїх читачів, слухачів або глядачів, а також через проведення журналістських тренінгів та воркшопів [46, с. 34].

У сучасному світі, де більшість інформації передається через цифрові канали, питання забезпечення цифрової безпеки набуває стратегічного значення. Розвиток інфраструктури цифрової безпеки необхідний для захисту від кіберзагроз, зловмисних атак, а також для збереження конфіденційності даних, захисту національної безпеки та підтримки стабільності економічних і соціальних процесів. Цифрові технології активно використовуються для проведення інформаційних атак, маніпуляцій і кіберзлочинності, що робить проблему захисту особливо актуальною. Розбудова інфраструктури цифрової безпеки, захист від інформаційних атак на державному рівні передбачає розбудову спеціалізованих структур і механізмів, здатних швидко реагувати на кіберзагрози. Важливо не лише розвивати системи кібербезпеки, а й створювати платформи для моніторингу та виявлення фальшивих новин або неправдивих даних, що можуть спричинити суспільну паніку.

Захист інформаційних систем державних установ та приватного сектору має першочергове значення, оскільки ці системи містять чутливу інформацію,

яка може бути використана для дестабілізації або порушення функціонування країни. Кібербезпека повинна бути інтегрована в усі сфери діяльності як державних, так і приватних організацій.

Необхідно створити системи для моніторингу інформаційних потоків та кіберзагроз, які дозволяють виявляти підозрілі дії в реальному часі і швидко реагувати на них. Впровадження систем моніторингу кіберзагроз з автоматичним виявленням атак. Аналітика великих даних для виявлення аномалій у цифрових мережах. Створення спеціальних центрів для реагування на кіберінциденти (CERTs).

Інфраструктура комунікацій, зокрема інтернет, мобільні мережі та інші канали передачі інформації, є основним об'єктом для кібератак. Захист цих систем є важливим аспектом забезпечення національної та економічної безпеки. Захист мереж зв'язку від атак (DDOS-атаки, перехоплення даних, спроби несанкціонованого доступу). Створення захищених каналів зв'язку для урядових і бізнес-структур. Розвиток систем зашифрованих комунікацій, що дозволяють безпечно передавати інформацію [47, с. 5].

Особисті дані громадян є цінним ресурсом, який може бути використаний злочинцями для маніпуляцій, крадіжки ідентифікаційних даних, фінансових злочинів і т. д. Захист таких даних має бути пріоритетом для держави та бізнесу. Розробка політик захисту персональних даних (наприклад, аналог GDPR в Європі). Впровадження багаторівневого захисту для збереження даних (біометрія, двофакторна аутентифікація). Створення національних реєстрів і систем для захисту ідентифікаційних даних.

Фактчекінгові організації можуть стати надійним бар'єром проти фейкових новин та маніпуляцій. Задача таких платформ — це не лише перевірка інформації, але й освітлення механізмів створення фальшивок, щоб громадяни могли краще зрозуміти, чому певна інформація є недостовірною. Розвиток платформ для перевірки фактів (наприклад, FactCheck.org, PolitiFact). Підтримка національних ініціатив щодо фактчекінгу в рамках урядових або

незалежних організацій. Залучення широкої аудиторії до процесу перевірки інформації та боротьби з дезінформацією.

Інформаційна прозорість і відкритість — це фундаментальні принципи функціонування демократичного суспільства, які забезпечують довіру громадян до держави, сприяють ефективній взаємодії між владою та суспільством, а також протидіють дезінформації, маніпуляціям та закритим інформаційним системам. У контексті інформаційної безпеки прозорість виступає не тільки інструментом контролю, але й засобом захисту від інформаційних атак та ворожих впливів. Державні структури повинні бути прозорими у своїх діях, надавати громадянам доступ до офіційних джерел інформації та інтерпретацій поточних подій. Відсутність інформації або її перекручування можуть стати основою для виникнення чуток та маніпуляцій [48, с. 3].

Громадяни мають право знати, як ухвалюються рішення в органах влади, які бюджети витрачаються, які проекти реалізуються. Це право забезпечується законами про доступ до публічної інформації, відкритими реєстрами та онлайн-платформами. Важливо забезпечити максимальну відкритість процедур, рішень і механізмів функціонування державної влади. Мінімізує ризики корупції, зловживань і маніпуляцій, а також сприяє більшій відповідальності посадовців.

Забезпечення інформаційної прозорості та відкритості є ключовим елементом стратегії захисту суспільства від інформаційних атак. Прозора держава — це держава, яка не залишає простору для маніпуляцій, недовіри і паніки. Це також ефективний спосіб протидії дезінформації, оскільки відкритість зменшує вплив ворожих наративів і фейкових джерел. Інституційна відкритість, підтримка незалежних медіа, розвиток культури звітності та громадянської участі створюють інформаційно здорове середовище, в якому домінують правдиві, перевірені і доступні для всіх громадян дані.

Держави можуть створювати спеціальні правові механізми для боротьби з інформаційними атаками. Включення правових норм щодо поширення дезінформації та захисту особистих прав допомагає знизити ефективність

маніпуляцій, а також надає можливість притягнення до відповідальності за порушення інформаційної безпеки.

У сучасному глобалізованому світі інформаційні загрози, кібератаки та дезінформація рідко мають суто локальний характер. Вони часто координуються на транскордонному рівні, використовують міжнародні платформи та інструменти, що ускладнює ефективну протидію на рівні окремої держави. Саме тому зміцнення міжнародної співпраці є ключовим елементом у побудові стійкої системи захисту від інформаційних атак. Інформаційні атаки часто мають міжнародний характер, тому важливою стратегією є співпраця між державами, міжнародними організаціями та платформами для протидії дезінформації.

Загальні принципи захисту: проактивність — запобігання атакам за допомогою моніторингу та прогнозування можливих загроз; швидка реакція — оперативне реагування на інформаційні атаки через офіційні канали; партнерство — спільна робота з міжнародними організаціями, приватними компаніями та громадянським суспільством; освіта та підтримка громадян — активне залучення громадян до боротьби з дезінформацією через навчання та доступ до правдивої інформації [49, с. 217].

Захист від інформаційних атак є важливим завданням для будь-якої держави та суспільства в умовах сучасних технологій. Тільки через комплексний підхід — від розвитку медіаграмотності та інфраструктури цифрової безпеки до створення правових та міжнародних механізмів — можна ефективно протистояти цим загрозам.

Отже, у сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій і зростання обсягів інформаційного тиску, ефективна протидія інформаційним атакам є пріоритетним завданням для будь-якої демократичної держави. Аналіз сучасних стратегій захисту свідчить про необхідність системного, комплексного підходу, що охоплює як інституційний рівень, так і участь громадянського суспільства. Розвиток медіаграмотності серед населення виступає як фундаментальна умова формування стійкого до маніпуляцій інформаційного

простору. Критичне мислення, навички перевірки фактів і здатність розпізнавати дезінформацію дозволяють громадянам самостійно захищатися від шкідливого впливу фейків, пропаганди й цифрових маніпуляцій. Розбудова інфраструктури цифрової безпеки, включаючи кіберзахист державних і стратегічних об'єктів, а також захист персональних даних громадян, є запорукою стабільності держави у випадку кібератак та інформаційних диверсій. Інвестиції у технології, кадри й міжнародну співпрацю в цій сфері є довгостроковою безпековою гарантією. Забезпечення інформаційної прозорості та відкритості сприяє формуванню довіри між державою та суспільством, знижує вплив дезінформації та зменшує соціальну вразливість до маніпулятивних впливів. Відкрита комунікація, доступ до достовірної інформації й прозорі процеси ухвалення рішень істотно зменшують ефективність ворожих інформаційних кампаній. Зміцнення міжнародної співпраці дозволяє ефективніше протидіяти глобальним інформаційним загрозам. Спільні ініціативи з протидії фейкам, кіберзлочинності, стандартизація безпекових протоколів і дипломатичні зусилля створюють основу для колективної інформаційної безпеки. Так, лише поєднання освітніх, технологічних, правових, дипломатичних та комунікаційних заходів забезпечує надійний захист держави та суспільства від сучасних інформаційних викликів. Створення інформаційно грамотного, стійкого до зовнішнього впливу населення разом із сильними інституціями цифрової безпеки формує підґрунтя для збереження національного суверенітету та стабільного розвитку.

3.2. Роль медіаграмотності та кібербезпеки у боротьбі з політичним пресингом

У світі, де інформація стала не менш потужною зброєю, ніж фізичні засоби впливу, медіаграмотність та кібербезпека набувають ключового значення в захисті суспільства від політичного пресингу. Політичний тиск сьогодні здійснюється не лише через адміністративні важелі чи репресивні механізми, а

й через інформаційний вплив — пропаганду, дезінформацію, маніпуляції в медіа та кібератаки, спрямовані на дискредитацію політичних опонентів, розпалювання недовіри до влади або провокування соціальної нестабільності. Медіаграмотність стає все більш важливою в умовах зростаючого впливу інформаційних технологій, включаючи штучний інтелект, а також соціальних медіа мереж. Для України це питання набуває особливого значення в контексті триваючої гібридної війни з Росією. Агресор активно використовує медіа для поширення дезінформації та пропаганди, з метою маніпулювання громадською думкою, дискредитації українських державних органів, створення спотвореного уявлення про ситуацію на фронті, залякування населення та розколу суспільства через вигадані конфлікти й різні наративи дезінформації. Це також має на меті зменшити міжнародну підтримку України [50, с. 152].

Володіння знаннями й навичками критичного сприйняття інформації дозволяє громадянам розпізнавати фейки, пропаганду, інформаційні провокації та політичні маніпуляції. Це знижує ефективність інформаційного тиску, спрямованого на зміну громадських настроїв або дестабілізацію політичної ситуації. Політичний пресинг часто реалізується через злами, витоки персональних даних, фішингові кампанії та атак на інфраструктуру. Надійна система кіберзахисту захищає як державні інститути, так і звичайних громадян від впливу зовнішніх сил, які намагаються вплинути на політичні процеси через цифрові канали.

Завдяки медіаграмотності суспільство стає менш вразливим до спроб розпалювання міжусобної ворожнечі на основі політичних, ідеологічних чи етнічних відмінностей. А кібербезпека гарантує стабільне функціонування цифрових платформ для конструктивного діалогу й участі громадян у політичному житті. Поєднання медіаграмотності та кібербезпеки сприяє створенню умов, за яких політичний пресинг втрачає свою силу. Обізнане населення, захищене від цифрових загроз, здатне робити свідомий вибір і чинити опір маніпулятивному тиску.

Медіаграмотність — це не лише вміння орієнтуватися в інформаційному потоці, але й здатність критично осмислювати контент, розрізняти достовірні джерела, виявляти спроби маніпулювання думкою. Виявлення фейків і маніпуляцій дозволяє громадянам чинити опір спробам політичного тиску через неправдиву інформацію, поширювану у ЗМІ чи соціальних мережах. Формування власної думки, незалежної від зовнішнього тиску, робить виборців менш вразливими до політичної пропаганди та популізму. Сприяння відкритій дискусії замість сліпого споживання інформації допомагає зміцнювати демократичні процеси в суспільстві. Медіаграмотність і кібербезпека є критично важливими інструментами у боротьбі з політичним пресингом, особливо в умовах гібридних загроз та інформаційних війн. Політичний пресинг часто реалізується через маніпулювання громадською думкою, фальшиві наративи, дезінформацію та кіберзагрози, що впливають на стабільність держави та суспільства. У цьому контексті медіаграмотність та кібербезпека відіграють ключову роль у формуванні інформаційного імунітету, який дозволяє протистояти таким атакам [51, с. 213].

Медіаграмотність забезпечує громадян уміння критично сприймати інформацію, розпізнавати маніпуляції та фейки, знижуючи вплив політичних маніпуляторів і пропагандистів. Вона дозволяє громадянам обирати надійні джерела інформації, аналізувати контекст і усвідомлено реагувати на новини та повідомлення, що можуть бути частиною інформаційної атаки. Це зменшує ризик розповсюдження дезінформації та підвищує стійкість суспільства до політичного тиску. Кібербезпека є основою захисту цифрової інфраструктури, яка все більше використовується для маніпулювання політичними процесами. Атаки на урядові структури, інформаційні системи та критичні інфраструктури можуть мати серйозні наслідки для політичної стабільності. Без належного захисту від кіберзагроз, навіть добре проінформоване населення може стати жертвою маніпуляцій та фальсифікацій.

У поєднанні, медіаграмотність і кібербезпека формують основи для стійкості до політичного пресингу, допомагаючи громадянам не лише захищати

себе від маніпуляцій, але й активно брати участь у суспільному житті, роблячи усвідомлені політичні вибори. Вони є важливими інструментами у створенні інформаційно безпечного середовища та зміцненні демократичних інститутів.

Кібербезпека охоплює технічні, організаційні та правові заходи, спрямовані на захист інформаційних систем, особистих даних, комунікацій та критичної інфраструктури від несанкціонованого доступу, атак і маніпуляцій. Захист виборчих процесів запобігання втручанню у підрахунок голосів, витоку даних, саботажу цифрових систем. Безпека політичної комунікації захист політиків, журналістів, активістів від хакерських атак, шантажу, дискредитації. Протидія зовнішньому втручанню блокування кібероперацій іноземних держав, спрямованих на дестабілізацію політичної ситуації або створення хаосу в інформаційному просторі.

Лише в поєднанні ці дві сфери дають змогу ефективно протистояти політичному пресингу, громадяни, що вміють аналізувати інформацію, не піддаються впливу політично мотивованої дезінформації. Інститути, що забезпечують кіберзахист, перешкоджають незаконному впливу на політичні процеси. Спільно вони формують середовище, де політична конкуренція базується не на маніпуляції чи тиску, а на прозорості, відкритості й аргументованому діалозі.

В сучасному цифровому середовищі, де інформаційні загрози та кібератаки дедалі більше інтегруються, ефективна протидія їм неможлива без взаємопов'язаного розвитку як медіаграмотності, так і кібербезпеки. Ці два елементи, поєднуючись, створюють стійкий захисний механізм, який працює на рівні як індивіда, так і суспільства загалом.

Синергія — це посилення ефективності дії окремих елементів через їхнє взаємне доповнення. У випадку медіаграмотності та кібербезпеки це означає: одночасний захист технічного простору (систем, даних, комунікацій); зміцнення людського чинника — здатності критично сприймати та аналізувати інформацію [52, с. 12].

Навіть якщо громадянин здатен розпізнати фейкову новину або емоційну маніпуляцію, без знань про кібергігієну він може стати жертвою: фішингових атак; шкідливих посилань у соціальних мережах; зламів акаунтів, через які поширюється дезінформація. Приклад: користувач, який довіряє лише перевіреним ЗМІ, але не знає, як убезпечити свій e-mail чи не використовує двофакторну автентифікацію, може втратити контроль над своїми обліковими записами, які потім використовуються для маніпуляцій.

Технічний захист не врятує, якщо користувач: свідомо поширює фейки, повіривши дезінформації; піддається емоційному шантажу через соцмережі; вірить у змови, створені на основі маніпулятивних наративів. Приклад: навіть найзахищеніші системи можуть бути скомпрометовані через "людський фактор" — необережність, довірливість, необізнаність.

Ключові переваги синергії: захист від гібридних загроз — поєднання технічної оборони і когнітивного імунітету; посилення цифрової стійкості суспільства — як на рівні окремих громадян, так і цілих інституцій; формування відповідального інформаційного простору — де громадяни не лише захищаються, а й не стають співучасниками поширення загроз; зниження ефективності політичного тиску та зовнішнього втручання — через зменшення вразливості до фейків, тролінгу, інформаційних операцій.

Справжня інформаційна безпека можлива лише за умови синхронного розвитку медіаграмотності й кібербезпеки. Це не дві окремі стратегії, а одна інтегрована система, де технічні навички підтримуються критичним мисленням, а здатність до аналізу інформації — технологічними засобами захисту. Така синергія формує основу для сильного, захищеного суспільства, здатного ефективно протистояти як зовнішнім загрозам, так і внутрішнім викликам у сфері інформації [53, с. 28].

У боротьбі з політичним пресингом медіаграмотність і кібербезпека відіграють вирішальну роль як інструменти протидії маніпулятивному впливу, захисту особистої свободи та збереження демократичного ладу. В умовах гібридних загроз вони стають частиною стратегічної безпеки держави та

фундаментом для розвитку свідомого, активного і відповідального громадянського суспільства.

В цифрову епоху політична стабільність дедалі більше залежить не лише від інституційних гарантій та демократичних процедур, а й від рівня кіберзахисності країни. Інформаційний простір, цифрова інфраструктура, системи управління — усе це стало мішенню для атак, що спрямовані на дестабілізацію влади, дискредитацію політичних лідерів або маніпулювання громадською думкою. Відтак, кібербезпека перетворюється на ключовий інструмент забезпечення державного суверенітету та політичної стабільності.

Що включає кібербезпека в політичному контексті: захист критичної інфраструктури — серверів державних установ, виборчих систем, парламентських порталів, систем управління; безпека політичної комунікації — захист каналів обміну інформацією між політиками, держслужбовцями, партіями від зламів і підслуховування; протидія зовнішнім впливам — блокування спроб іноземного втручання у внутрішні справи держави через кібератаки, дезінформаційні кампанії, втручання у вибори; захист персональних даних громадян — запобігання маніпуляціям на основі викраденої або сфальсифікованої інформації [54, с. 98].

Наявність ефективної кіберзахисної системи формує відчуття захищеності у громадян і знижує ризик дестабілізаційних настроїв. Вона зміцнює довіру до виборів, чесність державної комунікації, стійкість до фейків та зовнішніх маніпуляцій. Кібербезпека — це не лише технічний аспект безпеки, а один із головних факторів політичної стабільності в умовах гібридної війни, цифрової трансформації та інформаційного протистояння. Захищене кіберсередовище дає змогу зберігати легітимність влади, довіру до демократичних інституцій і забезпечує стабільний розвиток держави навіть у кризових умовах.

У добу цифрової комунікації та стрімкого поширення інформації, політичні маніпуляції стали одним із ключових інструментів впливу на громадську думку. Використання фейкових новин, емоційного тиску,

маніпулятивних наративів і перекручування фактів — усе це формує викривлене сприйняття реальності, підриваючи демократичні інституції та політичну стабільність. У цьому контексті медіаграмотність виступає важливим елементом захисту громадян від маніпулятивного впливу та є необхідною умовою для формування стійкого й відповідального суспільства.

Медіаграмотність — це здатність: критично сприймати інформацію, незалежно від джерела; аналізувати контент на предмет достовірності, упередженості чи маніпуляції; виявляти фейки, клікбейт та пропаганду; відповідально поширювати інформацію, розуміючи її потенційний вплив. Медіаграмотність — це ефективний інструмент протидії політичним маніпуляціям, який допомагає громадянам формувати обґрунтовану думку, захищає від інформаційних атак і сприяє збереженню демократичних цінностей. У поєднанні з іншими механізмами інформаційної безпеки вона відіграє вирішальну роль у забезпеченні політичної стійкості та відповідальної участі громадян у житті країни [55, с. 134].

Варто зауважити, що медіаграмотність і кібербезпека є не лише технічними чи освітніми аспектами, а стратегічними чинниками, які визначають здатність держави та суспільства ефективно протистояти політичному пресингу в умовах новітніх інформаційних викликів. Завдяки розвитку медіаграмотності громадяни краще розуміють механізми політичних процесів, стають більш активними, усвідомлено беруть участь у виборах, громадських ініціативах, контролі за діяльністю органів влади. Це знижує ефективність політичного пресингу, побудованого на неінформованості або нав'язаних наративах.

Отже, у сучасних умовах гібридних загроз та інформаційних війн медіаграмотність і кібербезпека набувають ключового значення як ефективні засоби протидії політичному пресингу. Високий рівень медіаграмотності дозволяє громадянам критично оцінювати інформацію, розпізнавати маніпуляції, фейки й пропаганду, тим самим знижуючи вплив політичних маніпуляторів. Водночас кібербезпека забезпечує надійний захист цифрової інфраструктури держави, політичних процесів і особистих даних громадян від

зламу, втручання чи деструктивного впливу. Синергія цих двох компонентів формує інформаційно стійке суспільство, здатне протистояти зовнішньому тиску, зберігати політичну стабільність і активно захищати демократичні цінності. Впровадження системного підходу до розвитку медіаграмотності та кіберзахисту на всіх рівнях — від індивідуального до державного — є необхідною умовою для побудови безпечного інформаційного середовища та ефективної протидії політичному тиску в цифрову епоху.

Висновки до третього розділу

Дослідження засобів протидії використанню інформаційних технологій у політиці показало, що ефективне реагування на інформаційні загрози потребує комплексного підходу, який поєднує правові, технологічні, освітні та інституційні заходи. В умовах цифровізації політичного процесу, поширення фейкових новин, інформаційних маніпуляцій і втручань у виборчі кампанії особливої актуальності набуває формування системи національної інформаційної безпеки.

Серед ключових механізмів протидії можна виокремити: удосконалення законодавства у сфері медіа, кібербезпеки та політичної реклами; розвиток цифрової гігієни та медіаграмотності серед населення; створення незалежних платформ фактчекінгу та моніторингу інформаційного простору; зміцнення кіберзахисту державних інституцій; міжнародну співпрацю у сфері протидії гібридним загрозам.

Водночас надмірне обмеження інформаційної свободи в ім'я безпеки може призвести до зловживань з боку влади. Тому важливо забезпечити баланс між забезпеченням безпеки інформаційного простору та збереженням демократичних цінностей.

Так, ефективна протидія використанню інформаційних технологій у політичних цілях вимагає узгоджених дій держави, громадянського суспільства

та міжнародної спільноти, а також підвищення рівня критичного мислення й інформаційної культури серед громадян.

ВИСНОВКИ

За результатами виконаного дослідження з'ясовано, що інформаційна війна є на сьогодні поширеним системним засобом реалізації політичних цілей, через можливість здійснення, за її допомогою пресингу, з метою формування бажаної думки в певному соціумі, а також через штучне нав'язування певних настроїв. Інакше кажучи, інформаційна війна є ключовим інструментом сучасного політичного впливу, який поєднує в собі технології дезінформації, маніпуляції свідомістю, кіберзагрози та емоційно-психологічного тиску. Її мета – не лише підірвати репутації конкретних політичних суб'єктів, але й також дестабілізувати політичні інституції, знизити довіру до влади, розколоти суспільство, посіяти паніку, невдоволення, збурити протестні настрої тощо.

Політичний пресинг через інформаційні атаки набуває дедалі витонченіших форм: від фейкових новин і фреймінгу до deepfake-технологій, тролінгу в соціальних мережах і використання авторитетних джерел для легітимації маніпулятивного контенту. Основною мішенню стають емоції громадян, їхні страхи, очікування, незнання справжнього стану справ, забобони, низька політична грамотність, відсутність політичної культури та упередження.

Маніпулятивні технології в інформаційній війні діють переважно через соціальні медіа та нові цифрові платформи, де швидкість поширення інформації поєднується з практичною відсутністю можливості перевірки фактів, а водночас, з високим емоційним навантаженням. Усе вказане – створює сприятливе середовище для навіювання потрібних наративів та формування бажаної настрою.

Базовими стратегіями боротьби з небезпеками, що їх несуть інформаційні війни треба визнати – поширення медіаграмотності та інструменти кібербезпеки – лише вони спроможні формувати елементи інформаційного імунітету суспільства. Тобто, розвиток критичного мислення, уміння розпізнавати маніпуляції та фейки, а також наявність цифрових захисних

механізмів – усе це знижує ефективність політичного пресингу через інформаційні атаки.

Ефективність протидії інформаційним загрозам може бути забезпечена виключно завдячуючи системності та багаторівневості охоплення як освітніх ініціатив (в сенсі формування медіаграмотності), так і завдячуючи інституційним заходам, як-то наприклад: розбудова кіберзахисної інфраструктури, створення відповідного законодавства як правового механізму реагування, забезпечення прозорості в діяльності органів влади.

Важливою є також міжнародна співпраця в сфері кібербезпеки та боротьби з дезінформацією, адже інформаційні атаки часто мають транснаціональний характер. Отож, спільні ініціативи, обмін досвідом, підтримка глобальних стандартів у сфері інформаційної безпеки – сукупно, усе це посилює здатність кожної із держав ефективно протистояти зовнішньому політичному тиску через інструменти інформаційних агресій.

Таким чином, інформаційна війна – це не лише нова форма геополітичної боротьби, але також реальна загроза політичній стабільності держав та окремих суспільств. Успішна протидія цій загрозі можлива лише за умови комплексного підходу, який поєднує технологічні, правові, освітні та міжнародні інструменти. Лише у поєднанні зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародної спільноти, через усталені міжнародні інститути можливим є ефективно захищати національні інтереси, нейтралізуючи небезпеки з боку інформаційних агресивних дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Парута О. Суб'єкт правової ідентичності : загальнотеоретичні аспекти Європейські перспективи. 2013. № 13. С. 12-16.
2. Шумка А. В. Черник П. П. Інформаційно-мережева війна – нова форма міждержавного протиборства початку ХХІ ст. Військово-науковий вісник. 2013. Вип. 19. С. 243-255.
3. Бондар Ю. Інформаційні війни на Стародавньому Сході Вісник Книжкової палати. 2012. № 10. С. 38-45.
4. Смольц С. П. Інформаційна війна як чинник формування суспільного буття Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2011. № 3. С. 70-74.
5. Требін М. П. Феномен інформаційної війни у світі, що глобалізується Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 2. С. 188–198.
6. Сенченко М. Невидимі інформаційні війни нового покоління : теорія мережоцентричної війни на практиці Вісник Книжкової палати. 2011. № 11. С. 3-6.
7. Короход Я. Д. Інформаційнопсихологічні війни – зброя ХХІ Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 50. С. 299-307. Саприкін О. Інформаційна експансія, інформаційна війна та інформаційна атака у засобах масової інформації на прикладі Євро-2012 Вісник Книжкової палати. 2013. № 1. С. 40-43.
8. Сидоров, І. І. Вплив інформаційних технологій на політичні процеси в сучасному світі / І. І. Сидоров. Київ: Наукова думка, 2023. 180 с.
9. Смірнов, А. О. Інформаційна війна як елемент глобальної політики / А. О. Смірнов. Львів: Літера, 2022. 160 с.

10. Ковальчук, В. М. Маніпуляції в медіапросторі: теорія та практика / В. М. Ковальчук. Харків: Прапор, 2023. 220 с.
11. Литвиненко, С. А. Інформаційна війна в контексті сучасних міжнародних конфліктів / С. А. Литвиненко. Київ: Видавництво Академії наук, 2021. 200 с.
12. Петренко, О. В. Використання культурних ідентичностей у політичних маніпуляціях / О. В. Петренко. Одеса: Одеський університет, 2022. 190 с.
13. Борисова, І. Ю. Соціальні мережі та їх роль у сучасній політиці / І. Ю. Борисова. Київ: Грамота, 2021. 210 с.
14. Волкова, Н. П. Психологічні операції та їх вплив на політичні процеси / Н. П. Волкова. Харків: Наукова думка, 2023. 180 с.
15. Кравченко, О. В. Технології інформаційної війни: методи та засоби впливу / О. В. Кравченко. Дніпро: Дніпровський університет, 2022. 215 с.
16. Андреев, М. Г. Інформаційні війни та їх вплив на суспільство / М. Г. Андреев. Чернівці: Букрек, 2021. 220 с.
17. Захарова, Л. П. Інформаційні технології в геополітиці / Л. П. Захарова. Київ: Інтертех, 2023. 175 с.
18. Шевченко, М. В. Психологічний вплив медіа в умовах глобалізації / М. В. Шевченко. Львів: Вища школа, 2022. 180 с.
19. Дубровський, С. О. Вплив інформаційних операцій на громадську думку / С. О. Дубровський. Київ: Центр стратегічних досліджень, 2021. 195 с.
20. Морозов, П. С. Інформаційна війна: наукові підходи та практичні аспекти / П. С. Морозов. Одеса: Політехніка, 2022. 210 с.
21. Федорова, Т. О. Стратегія інформаційного тиску у міжнародних відносинах / Т. О. Федорова. Харків: КОНТУР, 2023. 240 с.
22. Громова, І. П. Вплив культурних аспектів на інформаційні кампанії / І. П. Громова. Київ: Український видавничий центр, 2021. 185 с.
23. Іванова, Л. М. Соціальні медіа та політична маніпуляція / Л. М. Іванова. Одеса: ІНТЕЛЕКТ, 2022. 200 с.

24. Петров, С. Л. Інформаційна політика та її роль у сучасних політичних стратегіях / С. Л. Петров. Чернівці: Час, 2023. 210 с.
25. Бойко, В. І. Інформаційний тиск та його застосування в політиці / В. І. Бойко. Київ: Наука і освіта, 2021. 220 с.
26. The implementation of network-centric warfare. Washington: D. C. Office of the Secretary of Defense, 2005. 79 p.
27. Нікітін, А. В. Кіберманіпуляції та глобальні загрози в інформаційній війні / А. В. Нікітін. Харків: Техніка, 2022. 175 с.
28. Özerdem, A. From a 'Terrorist' Group to a 'Civil Defence' Corps: The 'Transformation' of the Kosovo Liberation Army / A. Özerdem. International Peacekeeping. 2003. Vol. 10. Issue 3. P.79-101.
29. Чернобай, А. Ю. Інформаційна війна в контексті сучасних геополітичних конфліктів / А. Ю. Чернобай. Київ: Політекон, 2023. 195 с.
30. Sutyagin I. Russian Forces in Ukraine. URL: https://rusi.org/sites/default/files/201503_bp_russian_forces_in_ukraine.pdf
31. Беззуб І. О. Публічна бібліотека як стратегічний партнер медіаосвіти дорослих. Медіаосвіта як інструмент розвитку громадянського суспільства в Україні: матер. Всеукр. наук-практ. конф., м. Маріуполь, 29 листоп. 2019 р. С. 181. URL: <http://rp.dsum.edu.ua/bitstream/123456789/3197/1/Bezzub%20Irina%20Rol%20publIchnih%20bIblIotek%20u%20medIaosvItI%20doroslIh.pdf>
32. Waller M. Kosovo : the politics of delusion / edited by Michael Waller, Kyril Drezov, and Bulent Gökey. London ; Portland, OR : Frank Cass, 2001. IX, 190 p.
33. Ворошилов О. Інформаційна аналітика як напрям роботи сучасної бібліотеки. Бібліотечний вісник. 2015. № 3. С. 12-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2015_3_4
34. Wolfrum R. Legitimacy in International Law from a Legal Perspective: Some Introductory Considerations / Rudiger Wolfrum. Rudiger

- Wolfrum and Volker Roben (eds), *Legitimacy in International Law*. Berlin; New York: Springer, 2008. P.1-24.
35. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегічний менеджмент інформаційної діяльності: базові засади. Вісник Книжкової палати. 2017. № 11. С. 15-19. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002550>
36. Гранчак Т. Ю. Бібліотечно-інформаційна діяльність і медіаграмотність. Вісник Книжкової палати. 2018. № 3. С. 40–43. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002749>
37. Довгань О. Д. Сучасні інформаційні структури як компоненти інформаційної безпеки. Інформація і право. 2015. № 2. С. 111-120. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/dodsis_14_2_2015.pdf
38. Vysotskyi O.Y., Vysotska O.E. Technologies of Public Diplomacy: Methodological Principles and Practical Potential. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*, 2020, 3 (1). P. 139-147.
39. Довженко О. Потятиник Б. Немає іншого виходу, крім медіаосвіти. Медіакритика. 2010. URL: <http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytyka/borys-potyatynyk-nemaye-inshoho-vykhodu-krimmediaosvity.html>
40. Waller M. *Kosovo : the politics of delusion* / edited by Michael Waller, Kyril Drezov, and Bulent Gökay. London ; Portland, OR : Frank Cass, 2001. IX, 190 p.
41. Ільницька У. В. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. *Humanitarian vision*. 2016. Vol. 2, Num. 1. С. 27-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hv_2016_2_1_7
42. Козак Н. С., Марковець О. В. Інформаційна діяльність дитячих бібліотек із забезпечення медіаграмотності користувачів. Інформація, комунікація, суспільство (ICS-2019): матер. 8-ої Міжнар. наук. конф., 16–18 трав. 2019 р., Чинадієво. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2019. С. 123–124.

[URL:http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/48383/2/2019_Kozak_N-Informatiina_diialnist_dytiachykh_123-124.pdf](http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/48383/2/2019_Kozak_N-Informatiina_diialnist_dytiachykh_123-124.pdf)

43. Степанова В. Ю. Інформаційна безпека як складова державної інформаційної політики. Державне будівництво. 2016. № 2. С. 19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2016_2_4
44. Крайнікова Т. С. Медіапросьюмери як виклик українським ЗМІ. Media Sapiens. 2015. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/mediapro_syumeri_yak_viklik_ukrainskim_zmi/
45. Крайнікова Т. С. Медіапросьюмеризм: загальна характеристика явища. Вісник Харківської державної академії культури. 2014. № 44. С. 226–233.
46. Левченко Ю. О. Проблеми протидії інформаційній окупації в умовах гібридної війни. Інформаційна безпека в умовах гібридної війни: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 лист. 2017 р. Хмельницький: МВС УКРАЇНИ, 2017. 50 с.
47. Потятиник Б. В. Медіа-освіта: журналістика для всіх. Медіа освіта : електронний журнал інституту медіаекології. 2002. № 1. URL: <http://media-journal.franko.lviv.ua/N1/Mediaosvita/potyatynyk.htm>
48. Майко Т. С., Колб Р. О. Особливості нормативно-правового забезпечення деяких об'єктів інформаційної безпеки в Україні. Гуманітарна наука XXI століття: сучасні виклики в галузі права, освіти соціальних та поведінкових наук: матер. заоч. міжн. наук.-практ. конф. Чернігів, 06 лист. 2020 р. С. 288-292. URL: http://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/MNPK_06112020.Pdf#page=289
49. Баєва О. М. Медіаосвіта та медіаграмотність: основи та практики: навч. посіб. Київ: Либідь, 2020. 340 с.
50. Webster's New Universal Unabridged Dictionary. Deluxe Second Edition. New York: Simon and Schuster, Tree of Knowledge, 1983. 160p.
51. Зайченко О. П., Мартиненко С. О. Інформаційна безпека у сучасному світі: виклики та загрози: навч. посіб. Київ. 2019. 256 с.

52. Preventive Priorities Survey 2021. URL: https://cdn.cfr.org/sites/default/files/report_pdf/pps_2021_01.14.2021_onlineversion.pdf
53. Ніщименка О. А. Інформаційна безпека України на сучасному етапі розвитку держави і суспільства. Політичні науки. 2016. Vol. 2, No. 1. С. 27–32. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4352/ilnicka0.Pdf>
54. Relitz S. De facto states in the European Neighbourhood: between Russian domination and European (dis)engagement. The case of Abkhazia. EURINT2016: The Eastern Partnership under strain – time for a rethink? Volume 3. P. 96-113.
55. Лазарева Л. М. Медіаграмотність у контексті глобалізації інформаційного простору: монографія. Харків: Основа. 2021. 196 с.